

ŠVIĒSA

BALANDIS-GEGUŽĒS-BIRŽELIS, 1944

"

Teherano konferencija: Stalinas, Rooseveltas ir Churchillas.

No. 2

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York,
under the Act of March 3, 1879.

TURINYS

Trys Metai Didvyriškos Kovos. D. M. Šolomskas	39
Naujas Bakterijų Naikintojas. Dr. J. J. Kaškiaučius	43
Iš Germanijas. Pasakėčia. Petras Cvirka	44
Lietuvos Vaikų Balsas. Juozas Žiugžda	46
Atitaisymo Darbai Tarybų Sąjungoj. Dr. J. J. Kaškiaučius	50
“Hiavata” ir “Kalevala.” Dr. A. Petrika	52
Vasaros Naktis. Eilėraštis. Antanas Venclova	55
Kaimas Litva. Eilėraštis. E. Mieželaitis	55
Karo Plentas. Eilėraštis. (Iš Stp. Šėipačiovo.) Vertė K. Korsakas	55
Prie Laužo. Pasakėčia. Ant. Venclova	56
Apie Karžygę Lietuvę Moterį. Antanas Venclova	59
Griuvėsių Miestas. Eilėraštis. Salomėja Nėris	62
Mano Ellinis. Eilėraštis. Salomėja Nėris	63
Neverki, Motin! Eilėraštis. P. Pilėnas	63
Gyvenimo Kellonė Eilėraštis. A. Dagilis	65
Ar Myli? Eilėraštis. P. Pilėnas	65
Ar Pameni? Eilėraštis. P. Pilėnas	65
Knygų Apžvalga. Salielis	66
Mokslininkas Jean Agassiz, V. T.	69
Moksliniai Trupiniai	71

Pirkite Bonus--Kredituokite L. L. D. Centru

Lietuviai: Atlikite savo patrijotinę užduotį. Remkite mūsų šalies vyriausybės karinę programą. Pirkite karo bonus. Įvesdinkite savo pinigus ten, kur jie neprapuls ir kur jie padės laimėti karą ir atsteigti pasaulyje taiką.

Savo bonus kredituokite Lietuvių Literatūros Draugijos Centru. Mūsų Draugija yra pasimojus parduoti karo bonų už \$170,000, kad nupirkus du kovos lėktuvus Jungtinių Valstijų armijai. Prisidėkite visi prie šių garbingų pastangų.

Viskas, ką jūs turite padaryti, tai savo bono sumą ir numerį pranešti Draugijos Centru. Tik tiek iš jūsų prašome. Neatsisakykite šio patrijotinio darbo. Jūsų prašo visa šalis, visą žmonija!

LL.D. CENTRALINIS KOMITETAS,
46 Ten Eyck Street,
Brooklyn 6, N. Y.

ŠVIESA

The Light

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras. Atsakomingasis redaktorius: A. Bimba.

No. 2

Balandis-Gegužė-Birželis (April-May-June), 1944

Metai XI

Trys Metai Didvyriškos Kovos

D. M. ŠOLOMSKAS.

Hitlerio užpuolimas ant Sovietų Sąjungos buvo pradėtas naktį, 1941 metais, į birželio 22 dieną be jokio tam kraštui reikalavimo bei įspėjimo. Nacių generolai daug vilties dėjo į *slaptą* užpuolimą. Jie manė, kad slapta užpuoliami, jie jau pačioj pradžioj karo išlaimi jį ant 50%. Jie tikėjosi "žaibiško karo" būdais sunaikinti darbo žmonių valstybę.

Per keletą metų paruošta ir Europos pavergimui išbandyta, apsikausčius tūkstančiais lėktuvų ir tankų, kaip kokia pekliška jėga, nacių karo mašina veržėsi į rytus.

Tuo tarpu iš Vokietijos plaukė į pasaulį, kaip kokia vulkano masė, pasigyrimų ir melų propaganda. Goebbelso iš anksto paruošti paveikslai vaizdavo rusus, "tūkstančiais pasidudančius" nelaisvėn.

Amerikoj reakcinis elementas, kuris taip aitrai neapkentė Sovietų Sąjungos santvarkos, irgi džiaugėsi ir prisidėjo prie to nacių choro. Kongresmanas Martin Dies, kalbėdamas Orange, Texas, birželio 23 d., tai yra, ant rytojaus po Hitlerio armijos užpuolimo ant Sovietų Sąjungos, pareiškė: "...*Hitleris valdys Rusiją į 30 dienų.*" Anne O'Hare McCormick rašė, kad jau atėjo "*Sovietų Sąjungos saulėleidis.*" Hearsto kolumnistas Mr. Kent Hunter rašė: "*Amerika ir Anglija jau nebegali suspėti išgelbėti Rusiją.*"

Lietuvių reakcinė spauda irgi stojo į nacių džiaugsmo chorą. Smetonininkų "Vienybė" išėjo speciale laida su šūkiu: "*Lietuva Nepriklausoma!*", įkalbėdama skaitytojams, būk Hitleris atnešė Lietuvai "nepriklausomybę." "Sandara" rašė: "*Kaip tik pasigirdo pirmieji vokiečių bombų sprogimai Kauno aerodrome, lietuvių širdys... nudžiugo.*" Marijonų "Draugas" šaukė: "*Tegyvuoja laisva ir nepriklausoma Lietuva!*" "Tėvynė" sakė, kad būk Lietuvoj žmonės meldėsi, kad tik greičiau ateitų Hitleris "*ir kokis džiaugsmas buvo,*"—ji teigė, —"*kai birželio 22 d. švintant, sugriaudė parubežyj, pakilo dūmai ir ugnis bolševikų aerodromuose ir jų... susitvirtinimuose.*" "Naujienos" šaukė: "*Stalino diktatūra vis tiek yra pasmerkta žlugimui. Klausimas yra tik kelių mėnesių, o gal būti savaičių...*" "Keleivis" džiaugėsi: "*Vokiečiai eina nesulaikomi... Už 10 dienų gal jau bus paimta ir Maskva.*"

Tiesa, Hitlerio tankai ir armija ėjo pirmyn, bet visi keliai buvo užversti sudaužytais ginklais ir vokiečių lavonais. Hitleris ir jo komanda diena iš dienos atidėliojo išleisti pareiškimą apie karo eisną, ir vis kartojo "rytoj," bet "rytoj" vis dar jo nebuvo. Berlyne pradėta jausti, kad "neina viskas pagal planą." Ir tik už aštuonių dienų, būtent birželio 29 dieną, Hitleris vienu kartu išleido net tu-

ziną melagingų ir pilnų pasigyrimo pareiškimų, kurie buvo su didžiausiu triukšmu paskelbti.

Paskui savaitė po savaitės, mėnesis po mėnesio hitlerininkai leido pareiškimus girdamiesi, kad jie "sunaikino Sovietų laivyną," "sunaikino Sovietų orlaivyną," "sunaikino Raudonąją Armiją." Pavyzdžiui, kapitonas Somlapse, 1941 metų spalio 21 dieną, tvirtino, kad "iš buvusių 300 Sovietų divizijų liko jau tik 40 ir tos išblaškytos." Kitas nacių propagandos šulas Dr. Otto Dietrich spalio 9 dienos

Ant šio žemlapio juodoji linija, einanti nuo Lenino, pro šalį Maskvos, per Stalingradą iki Kaukazo, parodo, kaip toli vokiečiai grobikai buvo įsiveržę Sovietų Sąjungon. Nuo tos linijos į rytus baltoji spalvoje parodyta, kiek Raudonoji Armija buvo išlaisvinusi Sovietų teritorijos iki 1944 metų balandžio 1 dienos.

naktį, susišaukė visus užsienio korespondentus Berlyne ir įtikinėjo juos, kad "Raudonoji Armija sunaikinta." Pats Hitleris gyrėsi, kad "jokia kita stambi valstybė taip greitai nebūvo sumušta, kaip Sovietų Sąjunga."

Bet jau tada tūli korespondentai, kaip dabar rašo naciams pritariaš švedas Arvid Fredborg, abejojo, argi vokiečiai galėjo suimti Kijevo srityj 665,000 rusų belaisvių? Į tai Vokiečių Aukštoji Komanda (Hitlerio štabas) atsakė, kad vokiečiai *į belaisvių skaitlinę įskaito visus vyrus užimtoje srityje*, nes raudonarmiečius esą sunku atskirti nuo civilių, ka-

dangi jie, vietoj pasiduoti, persirengia į civilius.

Nors naciai propagandos tikslais nurodinėjo, kaip jų armija smarkiai, kad "rusai netikė," "nemoka kariauti," bet dar 1941 metų birželio 29 dieną Dr. Otto Kriegk skundėsi, kad "rusai nesilaiko karo taisyklių ir atsidūrę apsupime, nepasiduoda." Ir kada naciai nusivežė užsienio korespondentus į Lietuvą, tai pasak Arvid Fredborg, jie patyrė, "kad miškuose vis dar veikia rusų kareivių grupės, kurios atakuoja miestus, o vokiečiai neturi užtenkamai jėgų miškus išsukuoti." Reiškia, Sovietų Sąjungoj hitlerininkai rado visai kitokias karo sąlygas ir jėgas, negu jie buvo pirmiau susidūrę kituose kraštuose.

Birželio 22 dieną, Sovietų Sąjungos Užsienio Reikalų komisaras V. Molotovas, vardu vyriausybės, padarė pranešimą apie priešų užpuolimą ant darbo žmonių valstybės ir, tarpe kitko, sakė:

"Šiandien, 4 valandą iš ryto, vokiečių kariuomenė užpuolė mūsų šalį... užpuolė rubežius daugelyje vietų ir iš oro bombardavo mūsų miestus Žitomirą, Kijevą, Sevastopolį, Kاونą ir kitus, užmušdami ir sužeidami daugiau, kaip 200 žmonių. Priešų orlaiviai darė užpuolimus ir jų artilerija šaudė taip pat iš Rumunijos ir Suomijos žemių.

"Šis negirdėtas užpuolimas ant mūsų šalies yra tokia niekšiška viliūgystė, kokios dar nebuvo civilizuočių tautų istorijoje... Visa atsakomybė už draskūnišką užpuolimą visiškai ir pilnai krinta ant fašistinių Vokietijos valdony...

"Raudonoji Armija ir visa liaudis ves pergalingą karą už savo tėvynę, už savo šalį, už garbę, už laisvę... Mūsų reikalas yra teisingas. Priešas bus sumuštas. Pergalė bus mūsų!"

Stalinas Kaip Pergalės Vadas

Už dviejų savaitių, būtent 1941 metų liepos 3 dieną, kalbėjo Juozas Stalinas, išdėstydamas, kaip dideliame pavojuj atsidūrė Sovietų Sąjunga. Jis išdėstė, kodėl Raudonoji Armija turėjo jau pasitraukti iš tarybinės Lietuvos, Latvijos ir kitų šalies plotų. Jis nurodė, ką turi daryti kiekvienas pilietis, kad priešų karo mašina būtų sulaukyta, sustabdyta ir sumušta.

"Draugai, mūsų jėgos yra nesuskaitomos, —sakė Stalinas.—Pasipūtęs priešas greitai

sužinos savais kaštais. Petys petin su Raudonąja Armija ir Laivynu tūkstančiai darbininkų, kolektyvių ūkininkų ir intelektualų pakyla kovon prieš užpuoliką priešą. Milionais pakils masės mūsų žmonių. Darbo žmonės Maskvoj ir Leningrade jau pradėjo organizuoti milžinišką savo liaudišką miliciją paramai Raudonosios Armijos.”

Jis nurodė, kad veik 200 tautų ir tautelių, kad 200,000,000 žmonių, kurie turi tikrą laisvę, niekad nebūs vergais kitų. Stalino kalba buvo kelrodis sunaikinimui vokiečių įsiveržėlių ir jų „neįveikiamos“ armijos.

Lapkričio 6 dieną, 1941 metais, išvakarėse 24-tos Proletarinės Revoliucijos sukakties, kada Hitlerio armijos jau stovėjo netoli Leningrado, Maskvos ir Rostovo, Stalinas padarė karo eigos sutrauką ir, tarp kitko, sakė:

“Priešas užgrobė didžiąją dalį Ukrainos, Baltarusiją, Moldavią, Lietuvą, Latviją, Estiją ir eilę kitų sričių. Jisai įsibriovė iki Dono, kaip juodas debesys kybo ant Leningrado ir grumoja mūsų garbingajai sostinei Maskvai.

“Vokiški fašistiniai įsiveržėliai lenda į mūsų kraštą, naikina miestus ir kaimus, pastatytus mūsų miesto ir kaimo darbininkų, ūkininkų ir intelektualų. Hitlerio govėdos žudo ir terorizuoja mūsų šalies ramius gyventojus, nesigailėdami moterų, kūdikių ir senelių.

“Mūsų broliai tose srityse, kurias užgrobė vokiečiai, vaitoja po vokiečių užpuolikų jungu. Mūsų armijos ir laivyno kovotojai, gindami mūsų gimtinės žemės garbę ir laisvę, ir drąsiai atmušdami įdūkusio priešo atakas, išliejo upelius priešo kraujo. Mūsų kovotojai duoda pavyzdį drąsos ir didvyriškumo. Bet priešas nepaiso kaštų. Jisai visiškai nepaiso savo kareivių kraujo. Jisai meta frontan naujus karių būrius pavaduoti tuos, kurie nebetinkami kariauti...

“Keturių mėnesių karo mūsų nuostoliai yra toki: 350,000 užmuštų, 378,000 dingusių be žinios ir 1,020,000 sužeistų. Tuo tarpu priešas užmuštais, sužeistais ir paimtais į nelaisvę neteko 4,500,000 karių. Negali būti jokios abejonės, kad kaip pasekmė keturių mėnesių karo, Vokietija, kurios žmonių pajėgų rezervai jau yra išsemiami, susilpnėjo gerokai didesniame laipsnyje, negu Sovietų Sąjungos. Mūsų didžiuliai rezervai dar tik pradeda pilnai įsitraukti kovon.”

Raudonosios Armijos Ofensyvas

Tuo metu, kada Stalinas sakė prakalbą, tai Maskvos gatvėmis traukė nauji Raudonosios Armijos pulkai, divizijos, korpusai į frontą. Tuo metu, kada Berlyne hitlerininkai gyrėsi, kad jų generolai “jau mato Kremliaus bokštus,” kuomet Londone laukė Maskvos puolimo, Raudonoji Armija perėjo į ofensyvą, sumušė Hitlerio armiją, kuri norėjo paimti Maskvą, nuklojo laukus šimtais tūkstančių priešų kareivių lavonų, suėmė dešimtis tūkstančių tankų, lėktuvų, kanuolių, trokų, didžius kiekius visokių ginklų ir nubloškė “neįveikiamą” Hitlerio armiją atgal. Tuo didžiuoju ofensyvu buvo atimta nuo nacių: Kalininas, Kaluga, Možaiskas, Tichvinas, Rostovas ir šimtai miestų ir miestelių. Buvo ne vien išgelbėta Maskva, bet laisvę mylinčiam pasauliui įrodyta, kad galima mušti ir sumušti Hitlerio armiją. Vietomis Hitlerio armija buvo nugrūsta iki 250 mylių atgal.

Stalingradas ir Nacių Susmukimas

Nei naciai, nei jų teisintojai nenorėjo pripažinti to fakto, kad Maskvą, Sovietų Sąjungą ir visą pasaulį nuo fašizmo išgelbėjo kovinga Raudonoji Armija ir Sovietų liaudis. Jie aiškino, kad už “laikinus” Hitlerio pralaimėjimus yra kalti “generolas žiema,” “generolas purvas,” “generolas šaltis” ir net “generolas utėlė.” Jie sakė: “Ateis pavasaris ir vasara, tai Hitleris užims visą Sovietų Sąjungą.”

Pavasari, 1942 metais, prasidėjo žiauriausios kovos prie Sevastopolio, Charkovo, Kerčio, Velikije Luki ir kitur. Birželio pabaigoje Hitleris, pasinaudodamas nebuvimu prieš jį antro fronto, sukuopė naujas jėgas Charkovo srityje ir pradėjo naują ofensyvą linkui Stalingrado ir Kaukazo.

Užvirė žiauriausios kovos. Kraujas liejosi upeliais. Hitlerio karo mašina vėl veržėsi į rytus, kad paimti Stalingradą, kad apsupti Maskvą, bet šį kartą jau tik ant 300 mylių ilgio fronto,—ne taip, kaip 1941 metais, kuomet puolimą vedė veik 2,000 mylių ilgio frontu.

Rugpjūčio mėnesį Hitlerio armijos pasiekė Stalingradą. Per tris mėnesius vokiečiai puolė tą miestą. Vien jų lėktuvai numetė ant Stalingrado virš 100,000 tonų sprogstančių bombų ir milijonus padegamų. Hitleris sutraukė

ten geriausias savo jėgas, tūkstančius tankų, kanuolių ir lėktuvų. Kiekvieną dieną tūkstančiais lavonų nuklojo laukus. Ir kova baigėsi tuo, kad ne tik naciai nepaėmė miesto, bet jų armija buvo apsupta, sumušta ir suimta! Bendrai, Stalingrado kovoj užmušta, sužeista ir suimta apie milijonas hitlerininkų. Vien kaip pasekmė paskutinių mūšių, kada priešas buvo nugalėtas, surinkta 46,700 raudonarmiečių ir 147,210 vokiečių lavonų!

Šis Raudonosios Armijos ofensyvas, pradėtas Stalingrado srityj, 1942 m. lapkričio 19 dieną išsiplėtė į Priekaukaziją, Leningrado sritį, Dono ir Kubanio sritis ir tęsėsi iki pavasario mėnesių. Vietomis hitlerininkai buvo atmesti virš 600 mylių atgal. Raudonoji Armija atgriebė visą plotą, kurį Hitleris buvo 1942 metais užkariavęs.

Dviejų Metų Nuostoliai

1943 metų birželio 22 dieną Sovietų Sąjungos Informacijų Biuras padarė sutrauką dviejų metų karo nuostolių. Vokietija ir jos sąjungininkės neteko 6,400,000 karių užmuštais ir nelaisvėn paimtais, neskaitant sužeistų, taipgi 56,500 kanuolių, 42,000 tankų ir 43,000 lėktuvų.

Tuo pat laiku Sovietų Sąjunga neteko 4,200,000 karių užmuštais ir be žinios dingusiais, 35,000 kanuolių, 30,000 tankų ir 23,000 lėktuvų. Bet, kaip žinoma, ne visi "be žinios dingę" raudonarmiečiai yra dingę arba prieš nelaisvėj. Geras jų skaičius veikia kartu su partizanais. Per du metus sovietiniai partizanai sunaikino 300,000 vokiečių, nuvertė 3,000 traukinių, susprogdino ir padegė 895 sandėlius, sunaikino 3,263 kelių ir geležingelių tiltus ir taip daug nuostolių priešui padarė.

Susmuko Paskutinė Pasaka

Bet nacių agentai teigė: "Hitleris greitai pradės naują ofensyvą." Ir iš tikro, 1943 metų liepos 5 dieną ant 40 mylių ilgio fronto, Kursko srityj, Hitleris metė tūkstančius tankų, jų tarpe daug naujos rūšies po 60 tonų kiekvienas "tigrų," "panterų," šarvuotų kanuolių, vadinamų "ferdinandais" ir milijono armiją. Tačiau po savaitės žiauriausių kovų, jo "tigrų" ir "panteros" jau šlubavo atgal. Laukai buvo nukloti nacių tankų, lėktuvų ir kanuolių laužu ir dešimtimis tūkstančių hitle-

rininkų lavonų! Raudonoji Armija ne vien sutriuškino Hitlerio ofensyvą, bet pati perėjo į ofensyvą.

Subyrėjo paskutinė pasaka, kad būk Raudonoji Armija galinti vesti ofensyvą tik žiemą, o vasara priklausanti Hitleriui. Inicijatyva perėjo į Raudonosios Armijos rankas žiemą ir vasarą, pavasarį ir rudenį,—nei šalčiai, nei pusnys, nei purvas, nei išsiliejusios upės, nei kalnai, nei grioviai negali sulaukyti Raudonosios Armijos, nes jos kovotojai žino už ką kovoja, o jų draugai, sunkiai dirbdami, ap rūpina juos ginklais.

1943 metų lapkričio 6 d. Stalinas, darydamas sutrauką vasarinio Raudonosios Armijos ofensyvo pareiškė, kad Raudonoji Armija ne tik išlaisvino didmiesčius Charkovą, Oriolą, Viazmą ir daugelį kitų, bet sunaikino 103 nacių divizijas, kad 1943 metais hitlerininkai neteko 4,000,000 kareivių, iš to skaičiaus 1,800,000 užmuštų, virš 14,000 lėktuvų, 25,000 tankų ir 40,000 kanuolių!

Pergalė ir Antras Frontas

1944 m. kovo mėnesio pabaigoj Raudonoji Armija pasiekė *Prut* upę, tai yra, Sovietų Sąjungos ir fašistinės Rumunijos sieną. Tai čia rumunai ir hitlerininkai, anksti rytą, 1941 metų birželio 22 d., pradėjo užpuolimą ir žygiavo 1,000 mylių į rytus iki Stalingrado ir 1,200 mylių iki Nalčiko. Tiek pat mylių jie turėjo, "strateginiais sumetimais," trauktis atgal, kad pasislėpti už Karpatų kalnų.

Rašant šį straipsnį, balandžio pradžioj, Raudonoji Armija yra paėmus Odessą, įžengus į Rumuniją, apgulus Tarnopolį, Kovelį, stovi prie Žlobino, Pskovo ir Narvos. Kur ji bus trijų metų sukaktyj, birželio 22 dieną?

Iki šiol Raudonoji Armija ir Sovietų Sąjungos liaudis nešė sunkiausią naštą kovos prieš barbarišką hitlerizmą už laisvę visų Jungtinių Tautų. Tiesa, Amerika ir Anglija suteikė Sovietų Sąjungai daug paramos. Amerika į du pirmus karo metus pasigamino 134,000 lėktuvų, o Sovietų Sąjungai suteikė 8,000. Bet Sovietai į du metus neteko 23,000 lėktuvų! Amerika pasigamino 148,000 tankų, o Sovietų Sąjungai suteikė 5,000 tankų. Bet Sovietų Sąjunga į du metus neteko 30,000 tankų.

Daug patogių momentų buvo praleista atidarymui antro fronto Francūzijoje, Belgijoje ir

Holandijoje. Mes labai norėtume, kad kai šis straipsnis pasieks skaitytoją, kad antras frontas būtų atidarytas ir visos Jungtinių Tautų jėgos būtų mestos sunaikinimui mūsų bendrojo priešo ir grąžinimui pasauliui taikos.

Mes karo pradžioje numatėme, kad bus sunki kova, bet priešas bus sumuštas. „Šviesos“ No. 3, 1941 m., rašydami apie Hitlerio užpuolimą ant Sovietų Sąjungos, sakėme: „Šio karo jis (Hitleris) negali laimėti ir nelaimės. Sovietų Sąjungoje bus nacizmo kapai.“

Kitame straipsnyje darėme šias išvadas:

“(1) Fašistų karo jėgos, ypatingai gyvoji jėga, kasdien silpnėja ir jie neturės iš ko jas atpildyti. Naciai pavergtų tautų žmones negali padaryti kariais.

“(2) Sovietų Sąjungos sausžemio ir oro jėgos yra neišsemiamos. Sovietų liaudis yra apvienyta kovai iki bus fašizmas išnaikintas.

Anglijos ir Jungt. Valstijų karo laivynai su pagalba Sovietų laivyno yra valdonai jūrų. Amerikos industrija gali aprūpinti karo reikmenimis Sovietų ir Anglijos armijas.

“(3) Sovietų Sąjungos, Anglijos ir Amerikos kaip gyvosios, taip ir medžiaginės jėgos yra neišsemiamos.

“(4) Pavergtose šalyse nuolatos auga žmonių pasipriešinimas fašistams. Italijos fašistų silpnybė jau pasireiškė šiame kare, nes liaudis nenori kariauti. Tas pats turės pasireikšti ir Vokietijoje.”

Taip rašėme 1941 metais. Dabar galime pasverti ir matyti, ant kiek buvome teisingi.

Mes manome, kada už metų, birželio 22 dieną minėsime ketvirtąją sukaktį, tai Lietuva jau bus išlaisvinta. Mes esame giliai įsitikinę, kad Jungtinės Tautos laimės pergalę, kad žmonijai nušvies nauja saulė.

NAUJAS BAKTERIJŲ NAIKINTOJAS

DR. J. J. KAŠKIAUČIUS

Neseniai, da nēr ir metų, kaip pradėta J. V. armijoje plačiai vartoti naujas bakterijoms naikinti vaistas—penicilinas (*penicillin*). Pirmą to smarkiai išgarsėjo *sulfa* vaistų grupė, irgi galinga priemonė tam tikros rūšies bakterijoms stabdyti, neleisti joms toliau skleistis.

Tie *sulfa* vaistai (sulfamilamidas, sulfapiridinas, sulfatiazolis ir tt.) padarė didelių šuolių mažoms bakterijų rūšims stabdyti. Sulfa vaistas tai nėra koks tiesioginis bakterijų mušėjas, nėra antiseptikas arba sterilizuotojas, kaip kad jodo tinktura, alkoholis, karbolius ar gyvsidabrio druska. Sulfa tik sustabdo tolesnę bakterijų besiveisimą. Ir kartais negerai paveikia ir patį kraują. Todėl su *sulfa* grupės vaistais reikia apdairumo. Akies plotu jų vartoti negalima. Reikia dažnai patikrinti kraują.

Naujas vaistas *penicilinas* padaro visa, ką tik galėtų padaryti *sulfa* vaistai, ir padaro daug greičiau, tobuliau ir be pavojaus kraujui.

Penicilinas yra geresnis už sulfamilamidą ir jo pusbrolius kraujo užnuodijimams gydyti, kai įsigalėję esti stafilokokai (pūliavimo bak-

terijos), piktieji kraują tarpinantieji streptokokai, triperiniai gonokokai ir tūli kitokie perai.

Nevisas bakterijas, bet kokių rūšių, penicilinas gali įveikti, bet jis puikiai įveikia ir naikina keletą skirtingų rūšių. Sakysim, *triperio perus gonokokus*. Yra nemažai nuotikių, kad triperio neįveikia pagydyt sulfatiazolis ir gana. Mat, yra sulfa nebojančių gonokokų rūšių. Ir čia geriausiai ateina talkon tas galin-gasai penicilinas. Penicilinas negadina ligo-niui kraujo ir šiaip nieko blogo nedaro, o triperį išnaikina per dieną, kitą. Retai kada pri-seina ilgiau jo vartoti, kokiais labai jau įsi-senėjusiais triperio nuotikiais.

Kraujo užnuodijimas, paeinąs nuo pūlinių perų *stafilokokų*, gražiai pasiduoda peniciliniui. Net ir tokiais atsitikimais, kur pirma buvo gausiai vartojami *sulfa* vaistai ir nieko gera padaryti negalėjo, penicilinas pasirodė puikiai. Ir be nei jokių blogų pasėkų. Savaimi tas vaistas visai nėra nuodingas žmogaus organizmui, nors tu jį kartais vartotum ir gan didžiulėmis dozomis. Ir tame didelė penicilino

(Tašą ant 54 pusl.)

Iš Germanijos

PETRAS CVIRKA

Mažoje Bendikų trobelėje taip prisikimšę senių ir moterų, kad netelpa ant vienintelio suolo sėdi ant slenksčio ir žemos palangės. Tabako dūmai, prakaito ir džiūstančių vystyklų tvaikas skleidžiasi ore. Pavakario saulės spindulys apšviečia tik sienoje kabančio nukryžiuotojo liesas, murzinas kojas. Visų susirinkusiųjų žvilgsniai nukreipti į sėdintį ant lovos, greta supančios lopšį moteriškės, vyrą, dar jauną, bet tokį išgeltusį, suvytusį, jog įdubę jo skruostai tarsi kiaurėja. Jis lėtai pasakoja, dažnai stabtelėdamas atgauti kvapą, sakytum ką tik būtų bėgęs. Jo akys ligūstai blizga, ir kaktą drėkina stambūs prakaito lašai.

Moteriškė viena ranka supa lopšį, kita glosto vyro kaklą, petį, nenuleisdama nuo jo savo mylinčių, ašaromis patvinusių, akių.

Įeina vis nauji ir nauji pasižiūrėti į Bendikų Matą, grįžusį iš Germanijos, kur pernai vokiečių buvo išvežtas į darbus.

—Mataušėli, nepažinčiau sutikus... Oi, dievilėli, iš kokių kraštų, kokių žemių? Matei vargelio, išgėrei kartumėlio!

—Į ką žmogų paverčia! Vieni kaulėliai, lyg, šakalėliai,—stebisi ką tik atėjusios kaimynės.

Kai tik troboje aprimsta, Matas tęsia:

—Nuo Karaliaučiaus dar lėčiau vežė. Nustumia kur į šoną, ir stovime dienas. Pro šalį eina ir eina traukiniai, su kareiviais, neregėto dydžio patrankas gabenasi. Stovim vienam mieste, žiūrim: aukščiausias kalnas geležinių kryžių prikrautas, dar su jėzusėliais, o kita krūva—varpų. Krauna vokiečiai tuos kryžius į vagoniukus, pypkes rūko, o paskum bildėdami stumia į fabriką. Sako, granatas lieja. Ne sykį po to sapnavau: rodos, visas Auštrakių kaimas nusmaigstytas tokiais kryžiais, o tarp jų amžiną atilsį mūs Uršulikė bėginėja, gražo rankeles ir šaukia: “Tėvulyti, tėvulyti!...”

Troboje atsiliepia verksmas. Matas perbraukia liesa ranka išrasojusią kaktą.

—Naktimis išeit niekam neleido ir jeigu kam gamtiškas reikalas, daryk po savimi. Maitino prasčiau, negu kiaules, pliorza tokia.

Su meistriškais klijais ar kitaip ją virė, tik jau taip klijavo, kad liežuvio nuo gomurio neatplėši, o pasrėbės—laikyk kumštėmis šonus susiėmęs, kad žarnos neišvirštų. Taip per visą Prūsiją. Gal nuo bado, nežmoniškos kamšaties, žmonės pradėjo karščiuoti. Susirgs kuriam vagone, ateina sanitarai, apžiūri ir jeigu surado, kad “tifus”, atkabina tą vagoną, aklinai užkala su sveikais ir ligotais—heraus, curik, tiek ir tematysi! Stovim vėl, naktį kažinkur, girdim—rėkia, taip rėkia, rodos išsyk nuo kelių šimtų žmonių odą lupa. Paskui—dun, dun, dun—beldžia, laužia. Toks trypimas kojomis, ir šunes loja. Sukilo ir mūsų vagonas, moterys verkt, o kai pajutom, kad kaimynus atkabina nuo mūs—supratom: pas juos “tifus”. Kur tokius dėdavo, vienas dievas žino. Sako, gyvus degino, kad liga neišplistų. Pasimirė mūs vagone mergina iš Kauno. Sirgdama klejojo apie vyšniukus, siekė tų vyšniukų rankomis, verkė, kad jai niekas medžio šakos nepalenkia. Rytmetį ir numirė. Tai negyvėlė po lenta, pasieny, slėpēm, bijodami, kad vokiečiai nesužinotų ir mus neatkabintų.

—Oi, Mataušėli, būč negirdėjus... Nebus ramybės mano žilai galvai!—atsiliepia Baukuvienė, kurios abu sūnūs išvežti į Vokietiją.

—Išsodino Breslavo mieste, išmaudė, nukirpo trumpai, tada ant komisijos. Ką į fabriką nuskyrė, į rūdynus, o iš mūs krašto katrie drauge buvom, daugiau nemačiau. Tik šilinis iš Gervėnų, tas ką šulinius kasė, pasiliko su manimi. Vežė dar kokią dieną, kai pamatėm kalnus. Stovi aukščiausi, pusnimis nukloti, apačioj girios, sodai žaliuoja. Šilta kaip pas mus, upeliai iš tų kalnų, maži, kaip virvutės strimgalviais bėga, vis kaimas ar miestas—ištisinis mūras. Pasižiūrėti—gražumėlis, o širdžiai nemiela.

Nugabeno mus į dvarą, kitus dar toliau vežė. Dvaras tas, sako, kokio ten Hitlerio giminės, katras dar šunų mokyklą turėjo. Tų šunelių visokių, kitas sulig veršio. Mokė juos kaip telefonus tiesti, sužeistus kareivius surasti ir kaip visokią suprast gudrybę. Dideliau-

sias kiemas užtvertas, kožnas turi sau būdą, juos ten šukuoja, plauna. Mes tai gyvenom netoli šunų, mūriniame name. Tur būt prieš tai gyvuliai stovėjo: sienoj geležinės rinkės, paluby keli langiukai, asla plytinė, ant jos kiekvienam po maišą padrėbta.

—Vos šviesu, jau skambalu bilim-bilim. Bėgi prie tokio lovio praustis. Sugaišai kiek—be ferlėgungo pasilikai. O tas ferlėgungas—tikras kiaulėms jovalas: į virintą vandenį milėtų įblėsta, kitą syk lig ir užbaltyta, tik kuo—nesuprasi. Darbus teko visokius dirbti, daugiausia laukuose. Prie mūs vėkteris, su dviem šunimis, ginkluotas buvo. Su savim tokį trikojį nešiojosi. Pavaikščios ir sėdi ant to trikojo, su šunimis vokiškai kalbasi, rodos, nieko ir nepaiso. Tik valandžiukei stabtelėsi prakaitą nusibraukti,—tuoj ar-ar-ar, jau grūmoja, šaukia. Šiaudelį ant lauko palikai, nubirusį grūdą rado—pirmąsyk tau štraf iš arbėtslono pusę išskaitys. Jei dar kas—porą dienų be ēdesio.

—Būdavo vakarop poromis sustato ir iš darbų—marš. Turi į koją žengti, kad žemė skambėtų, dar vokiškai dainuoti. Dulkelės, rodos, nepakeltum, taip nukankintas, o rėki, pats nežinai ką, kad tik be sriubos nepaliktų. Vos užsrėbęs, tą avižinį duonos kąsnelį prarijęs,—į migį. Toks ten ir alkano miegas: vartais, blaškais, pilna galva namais, saviškiais. Galvoji, kaip tavo kūdikiai, žemelė, taip galvoji, sakytum, galva pusiau skils.

—Buvo su mumis toks nuo Šiaulų, Levonarda vadinosi. Tai jis naktimis vis žiūrėdavo pro langiuką. Čia jis matęs, kas namie dedasi, matęs einančią su naščiais motulę, arklį tėvas girdyti vedęs ir kaip upely iš vandens žuvikės šokinėjančios, kaip ten gražu tėvynėj, viską aiškiausiai matęs. Pražuvo Levonardas dėl niekų. Vėkteris primušė jį, kad sode dirbdamas obuolį į antį įsidėjo. Taip sudaužė, kad visus priekinius dantis išsypyrė, parsivertę mindžiojo. Mes laukuose dirbom, tai šauksmą girdėjom. Išgulėjo Levonarda kokią savaitę, žodžio nepratardamas, krūtinėje vis jo gargė, taip gargė, kad niekas neužmigom. Numirė žmogus ir į tą patį maišą, ant kurio gulėjo, įkišo jį vokiečiai atėję, užrišo galą, išvilko, lyg maitą. Oi, kiek syk mus mušė! Lazdom, kumštį mušė. Sykį vėkteris mane savo tabokine į dantis mušė.

—Prisikentėjo, mano vargdienis. Velkas

vakar marškinius, o kūnas vienu dėmių, rumbais, vis rumbais, lyg botagais. Į ką žmogų pavertė: kūdikio savo nepakelia, uždūsta...

—Laukuos dar pusė bėdos. Užvarė mus į durpyną. Vandeny iki pažastų, makaluoji kastuvu, toks šaltis, kad kraujas stingsta. Padirbom kokį mėnesį. Kojos, rankos supleišėjo, pradėjom tinti, gyvi ta viena pliuze. Vienas atgulė, kitas padejavęs išsitiesė. Susirgusius tuojau į krankegaužę...

—Kasam sykį durpyne, o šalia manęs šilinis Jurgis. Jis man rodo į šoną, kur pievutė aptverta kuoleliais ir viela apvesta. “Mat-tai?”—klausia. Žiūriu—pievutė, kaip pievutė, tik lyg švieži guburėliai, eilėmis kaip lysvės. “Gal koks daigynas?”—galvoju. Šilinis man ir sako: “Ten prancūzai guli, katrie prieš mus čia dirbo. Daug jų ten užkasta. Katrie švieži kapai—tai mūsiškiai: Levonarda, Pūslys... greit visi ten būsime: išdvasins.” “Iš kur tu žinai?”—klausiu. “Aną naktį,—sako šilinis,—kai vėkteris mane pašaukė, tai iš krankegaužės du išvežėm ir užkasėm. Vėkteris girtas buvo, tai mums parodė kapus... prancėzėn, prancėzėn, sako. Jis man pasakė, kad litaveriam maišų užteks. Maišuos užsiūtus abudu nuvežėm ir pakasėm...”

—Po to šilinio kalbos man lyg akys atsivėrė. Bėgsiu, manau. Kalnus pereisiu, dantimis per juos sau olą išgriausiu, o pabėgsiu. Taip ar kitaip juk galas. Susikalbėjom mes su šiliniu. Išleido sekmadienį į miestą, tai daugiau ir negrįžom. Naktimis į rytus vis ējom, šalimais nuo gyventojų, o dieną kur į krūmus, urvus įlindę gulėjom. Šaknimis mitom, iš balų vandenį gērėm, vis ējom, ējom ant Lietuvos.

—Sykį gulim krūmuos alkani, tarytum vilkai, tik akimis žibinam ar nepamatysim kur kokios varlės suėsti. Žiūrim, netoli avys ganosi, tokios riebios, didelės, o pro tvorą ponias tas avis bulka šeria. Padalino bulką ponias ir nusileido sau į pakalnę. O avys ant kalvikės. Viena avis dideliausią gabalą bulkos įsikančius, kitos ją vaikosi. Nė nepajutau, kaip pašokau, ir paskum tą avį! Vaikaus, plakuos, nė galvoj, kad pamatys kas, ar sugaus—alkis protą užtemdė. Išmetė ta avis apseiliotą bulką, aš tik čiupt! Po trupinėlių su šiliniu pasidalinom. Pusantra mėnesio ējom, suplyšom, kruvinom kojom tik tik žemę rēmėm. Metus pa-

(Tąsa ant 51 pusl.)

Lietuvos Vaikų Balsas

JUOZAS ŽIUGŽDA

Vokiškieji hitleriniai banditai savo kruviną žygį į Lietuvą pradėjo sudaužymu vaikų pionierių stovyklos, artilerijos sviedinių, lėktuvinių bombų ir kulkosvaidžių kruša apipildami buvusius stovykloje apie 2000 Lietuvos vaikų. Tuo Lietuvos vaikų žudymu tartum simboliškai išreiškė hitlerininkai savo būsimų galvažudybių turinį. Visur jų plėšikiškas kelias Tarybų Sąjungos žemėse nužymėtas vaikų lavonais, mokyklų niekinimu ir naikinimu, knygų plėšymu ir deginimu. Tokiais piktadariškais darbais hitlerininkai užliejo visą Lietuvą. Lietuvos vaikų vaikystė išjuokta, išniekinta, hitlerinio žandaro kruvinas batas mindžioja mokyklas, drasko lietuvių kultūros lobius-knygas, įrašytas liaudies dainų melodijas, vokiški budeliai žudo vaikus, naikina jaunimą.

Nedaugeliui Lietuvos vaikų tepavyko pasprukti iš hitlerinių galvažudžių nagų, jų tarpe ir nedideliame kiekiui iš Palangos pionierių stovyklos. Jų gyvenimas šiandien visai kitoks, negu vokiškųjų okupantų žudomų jų brolių ir sesučių Lietuvoje. Evakuavę į Tarybų Sąjungos gilumą, Lietuvos vaikučiai gyvena visa kuo aprūpinti specialiai įrengtuose vaikų namuose Uzbekijos, Udmurtijos ir Mordovijos respublikose, Gorkio, Kirovo, Čkalovo srityse. Jie visi mokosi jiems specialiai įrengtose lietuviškose mokyklose, visa savo būtybe jaučia tikrą staliniškos tautų draugystės pasireiškimą, visur sutikdami tarybinių tautų visokeriopą paramą, tarybinės valdžios globą.

Pereitų m. rugsėjo mėn. pradžioje drauge su drg. Grigalavičium atlankiau lietuviškus vaikų namus ir vidurinę mokyklą Debiosuose, Udmurtijos respublikoje. Visi vaikai, jų mokytojai ir auklėtojai be galo džiaugėsi mūsų atsilankymu, ypač mūsų atvežtomis naujai išleistomis lietuviškomis knygomis — lietuvių kalbos gramatika ir kt. Vaikučiai džiaugėsi ir kalbėjo: "Lietuvių kalbos gramatika, visokios knygos — kaip Lietuvoje." Iš tikrųjų, Debiosuose pasijunti tartum būtum Lietuvoje: 230

lietuviškų vaikų, apie 30 jų auklėtojų, mokytojų ir kito vaikų namų personalo čia gyvai pareiškia savo tautinį charakterį. Lietuvių kalba skamba ne tik vaikų namuose, ne tik lietuviškoje vidurinėje mokykloje, bet ir gatvėje. Sode prie vaikų namų skamba lietuviška daina, vietinėse salėse per įvairius vakarėlius skamba lietuviškas choras, scenoje eina lietuviški vaidinimai, lietuviški tautiniai šokiai.

Šis lietuviškos dvasios kupinas vaikų gyvenimas visiškai neužtemdo jų sąmonėje Lietuvos atsiminimo. Atvirkščiai, tatai dar labiau sužadina jų meilę Lietuvai, pasiilgimą savo tėvelių, brolių, seselių, draugų, kelia šurpias mintis apie baisią savo artimųjų ir mylimųjų žmonių padėtį hitlerininkų okupacijoje. Besikalbant su vaikučiais, jie pareiškė norą parašyti nors po keletą žodžių savo artimiesiems į Lietuvą. Sutikau paimti jų laiškus į Lietuvą, tikėdamasis, kad galėsiu juos įteikti adresatams.

Kai kuriomis tų laiškų ištraukomis čia noriu pasidalyti su skaitytojais. Juose, broliai lietuviai, pajusite Lietuvos vaikučių meilę ir ligesį Tarybų Lietuvai, meilę ir užuojautą savo mylimiesiems vokiečių okupacijoje, o drauge su tuo ir saugumo jausmo kupiną autorių pasitenkinimą buvimu tėviškoje globoje Tarybų Sąjungoje, džiaugsmą galėjimu mokyti lietuviškai ir laisvai gyventi, nebijant vokiškųjų grobikų.

Justas Matulionis rašo savo tėvams ir broliukui į Marijampolę: "Brangus tėveli, mamyte ir broliuk. Aš esu visiškai sveikas. Gyvenu lietuviškuose vaikų namuose. Mes apsigyvenome broliškoje Udmurtijos respublikoje. Čia mums labai gera gyventi. Mokomės lietuviškai. Mūsų direktorius drg. Šalkauskas. Mūsų mokslo vedėja yra iš Marijampolės drg. Laukaitytė. Aš baigiau penkias klases, mokslas sekasi gerai. Mieli tėveliai, gal greitai pasimatysime mūsų tėvynėje Lietuvoje. Raudonoji Armija eina pirmyn ir išlaisvina vis nau-

jus ir naujus kaimus ir miestus. Greit ateis ta diena, kai bus išlaisvinta ir Tarybų Lietuva iš hitlerinio fašizmo. Brangus tėveli ir broliuk, kovokite prieš vokiškus grobikus. Neduokit teršti jiems lietuvišką žemę. Jūsų mylimas sūnus Justas Matulionis."

Jadvyga Sabaitytė rašo savo tėvams ir broliukui į Kauną, į Viliampolę: "Brangus tėveli, mamyte ir broliukas. Aš gyva ir gerai jaučiuosi. Man labai rūpi, brangūs tėveliai, kaip jūs gyvenate ir kaip sveikata mano broliuko Vladuko. Kaip Jūs žinote, man neilgai teko gyventi Druskininkuose. Mus visus vaikus evakuavo į Tarybų Sąjungos užnugarį, kur mūsų nepasiekė vokiškieji grobikai. Čia mes mokomės lietuvių kalba ir lietuviškoje mokykloje. Aš mokausi aštuntoje klasėje. Vladutis, tur būt, negali mokytis lietuviškai. Mano mintys vis skrenda pas Jus, blogi sapnai kiekvieną naktį kankina mane. Baigiu rašyti savo trumpą laišką ir tikiuosi, kad Jūs jį gausite. Perduokite linkėjimų tetai Kazei Samulaitienei ir mano pusseserėms Jadzei ir Genei ir Mečislovui. Mano gerai pažįstamiems Remiškevičiams, Vandai ir Mikui, tegul jie manęs nepamiršta. Bučiuoju jus karštai, karštai, Jūsų mylima duktė Jadvyga Sabaitytė."

O štai Jonas Jankauskas rašo saviesiems į Panevėžį, trumpai ir tiksliai išreiškia savo įsitikinimą: "Brangūs namiškiai. Užpuolus vokiečių fašistams Tarybų Lietuvą, Druskininkų ponierių stovykla laimingai evakuavosi iš Lietuvos į tarybinę Udmurtijos respubliką. Mes važiuodami matėme, kaip vokiečiai Tarybų Lietuvoje degino, griovė fabrikus ir kitus pastatus. Mes gyvename lietuviškuose vaikų namuose, mokomės savo gimtąja kalba—lietuviškai. Turime lietuviškus mokytojus, auklėtojus ir kitus tarnautojus. Neilgai Jums beteks kentėti vokiečių vergiją. Raudonoji Armija kiekvieną dieną išvaduoja tarybinius miestus ir kaimus iš vokiškojo jungo. Artėja ir Lietuvos išvadavimas, vokiečių buvimo dienos neilgos Lietuvoje. Lietuva buvo ir vėl bus tarybinė. Jonas Jankauskas."

Vanda Liutkevičiūtė, išvykusi į Tarybų Sąjungą su tėvais, rašo kupiną susirūpinimo ir vilties laišką savo giminėms—E. Kulakauskieni į Kėdainius:

"Brangieji: teta, dėdė, senelė, senelis, Oliukas ir Marytė. Rašau Jums iš tolimosios Sov.

Sąjungos ir tikiuos, kad esate gyvi ir gausite mano laišką. Mūsų šeima randasi Sovietų Sąjungoje. Aš labai džiaugiuos, kad galiu Jums pranešti apie save. Mes gyvename gerai, nors ilгимės Lietuvos ir Jūsų. Aš esu lietuviškuose vaikų namuose. Mokaus lietuviškoj vidurinėj mokykloj, aštuntoj klasėj. Esu labai laiminga, kad galiu mokytis lietuviškai, nors esu toli nuo savo krašto. Mokaus labai gerai. Man įdomu, ar tu, Oliuk, mokais nors kiek. Aš esu viskuo aprūpinta. Mama irgi gyvena gerai. Mes visi sveiki, tik gaila, kad negalim žinoti apie Jus. Mes negalim žinoti, ar Jūs gyvi, gal sergate. Ypač mažoji Marytė. Gal mano senelius vokiečiai kankina. Mes vaikai lietuviškajame internate kiekvieną dieną klausome radijo pranešimų, kurie mus labai džiugina. Mūsų Raudonoji Armija, užimdama kasdien miestą po miesto, artėja prie mylimos Lietuvos. Jau nebetoli ta valanda, kada mes galėsime grįžti pas Jus. Oliuk, tikėkis, kad greitai galėsi ir tu mokytis. Mes su mama galim tik palinkėti Jums sveikatos ir pasisekimo Jūsų gyvenime. Oliuk, perduok linkėjimus mano draugams ir draugėms. Jeigu su Jumis gyvena Marytė su vyru ir dėdė Jonas, perduokit linkėjimus ir jiems. Kol kas likite sveiki. Mes tikimės pamatyti brangius senelius gyvus ir taip pat Jus visus. Mes tai, žinokite, kad gyvenam labai gerai. Geriausių linkėjimų Jums nuo mamos, tėtės ir manęs.

Visi esame labai išsiilgę Jūsų ir tikimės pamatyti visus. Bučiuoju visus.

Jūsų labai išsiilgusi Vanda Liutkevičiūtė."

Genės Gružaitės laiškas motinai ir namiškiam į šiluvą trykšte trykšta begaline dukters meile, susirūpinimu ir viltimi. Iš tokio laiško tik dar ryškiau pajunti hitlerinių žmogėdrų suduotą smūgį Lietuvos žmonėms.

"Brangioji mano mamyte ir visi namiškiai. Mamyte, aš, tamstos duktė Genė, esu sveika ir gyva. Dabar tur būt manęs nepažintumėte. Aš jau išaugusi didelė, nebe tokia, kokia išvažiavau iš namų. Mamyte, aš esu plačioj Tarybų Sąjungoje, Udmurtijos respublikoje. Čia yra sudaryti lietuvių vaikų namai. Vaikų namuose mums be galo gera. Mes čia galime mokytis lietuviškai. Pas mus yra lietuviška mokykla. Aš jau esu 7-toje klasėje. Mokytojai ir auklėtojai dabar mums atstoja motinas ir kitus, kurie mums buvo brangūs širdžiai. Lietuvos vyriausybė vaikų namais labai rūpinasi.

Taigi, mamyte, tik Jūs nesirūpinkite manimi. Mamyte, kaip Jūsų sveikatėlė? Kaip gyvena mano Emilytė, Elytė? Tur būt, jos jau didelės užaugo. Mamyte, kokia man ši diena džiaugsminga, kad aš galiu nors per laišką perduoti jums keletą žodelių.

Mamyte, bet neilgai teks taip kentėti. Jūs pamatysit, kaip aš vėl būsiu. Jūsų glėbyje. Kada vėl visi susėdę galėsime dainuoti ir džiaugtis. Mamyte, jau visai artėja ta diena. Greitai mūsų broliai raudonarmiečiai pasirodys šiluvos gatvėse. Mamyte, laukite manęs, aš greitai, greitai grįšiu. Kentėkite, mano brangūs, bet ta kančia jums neilga. Tat mamyte, lauk manęs, aš greitai grįšiu. Bučiuoju tūkstančius kartų jus visus, mano brangieji. Iki greito pasimatymo.

Jūsų Genė.

Tokių pat tyrų, karštų jausmų kupinas Liudos Dovydaitytės laiškas tėveliams į Šiaulius.

“Brangieji mano tėveliai, broliukas, sesute. Šiandien su dideliu džiaugsmu tenka parašyti brangų laiškėlį. Labai norėčiau, kad mano laiškutis suteiktų laimės Jums.

Mylimi tėveliai, sesute, broliukas.

Kaip žinote, aš buvau Palangoje. Didelis džiaugsmas buvo man, nes pirmą kartą galėjau patekti į pionierių stovyklą. Bet žmogždys fašistas sutrukdė visą vaikų laimę. Ir štai 1941 metais birželio 22 d. pusiau 4 ryto, vaikams bemiegant pasipilė bombos ant stovyklos sienų. Baisiu vaizdu Palangos stovykla degė. Išsigandę nežinodami ką bedaryti, net nuogi, bėgom. Daugelis jaunuolių žuvo. Dalis bėgo nežinodami, kur ir kas belaukia. Bėgdami sutikome Raudonosios Armijos karius, kurie visa širdimi atjautė mūsų nelaimę ir kelyje, kiek galėjo, padėjo.

Šiandien rašau laišką Jums, mieli tėveliai, broliukas, sesute, kad aš gyva, sveika, laiminga. Su manim sesutė Liza Čerelienė ir jos vyras Juozas ir daug tokių kaip aš našlaičių. Visi mes aprūpinti aprengimu, maistu ir, be to, brangūs tėveliai, mokomės. Mums surinkti mokytojai ir atidaryta lietuvių vidurinė mokykla, kurią lankau aš 7-oje klasėje. Mokytojai labai geri. Dainuojame, kalbame lietuviškai. Visa tai suteikė mums Lietuvos vyriausybė. Dažnai aplanko našlaičius su brangiomis dovanomis. Dėl to prašau nesirūpinti manim. Visi mes labai pasiilgome savo bran-

giosios tėviškės, gimtųjų namų ir mylimųjų namiškių. Aš norėčiau, kad Jūs tai išgirstumėte. Kiek pergyvenome be Jūsų tėveliai.

✓ Raudonoji Armija kas dieną žengia pirmyn. Greitu laiku išlaisvintoje Lietuvoje iškils raudonosios vėliavos. Su dideliu džiaugsmu širdyje mes grįšime atgal, pas Jus.

Vladuk. Tu jau didelis, atkeršyk kraugeriams fašistams už nelaimingą likimą vaikų, o tokių labai daug.

Nina. Padėk jam kovoti, neužmiršk to skausmo širdyje našlaičių. Mes visi degame neapykanta fašistams. Padėsime, kiek galime, Raudonajai Armijai, savo geru mokslu, pavyzdingu darbu, geru elgesiu. Ir šiuo mes pagreitinsime tą laisvės dieną.

Jūsų duktė Liūda Dovidaitytė.”

Elos Goldšteinaitės laiškas tėvams į Kauną dega karšta neapykanta vokiškiems grobikams:

“Brangūs tėveliai ir sesute,

Drebančia ranka rašau jums šitą laišką. Kokia aš būčiau laiminga, jei Jūs, mano brangiausieji, tą mano laišką gautumėt. Bet ar gyvi mano tėveliai? ir vienintelė sesutė?

Prakeikta fašizmo ranka.

Kaip aš neapkenčiu hitlerininkų, brangūs tėveliai. Jie sugriovė mūsų ramų, taikingą gyvenimą, atplėšė mus nuo tėvelių. Mano pagalba Raudonajai Armijai yra štai kokia: stengiuosi kiekvieną man pavestą darbą atlikti labai gerai ir sąžiningai.

Gyvenu gerai įrengtuose lietuviškuose vaikų namuose. Tarybų valdžia mumis labai rūpinasi. Mums net lietuviška mokykla įsteigta. Toj lietuviškoj mokykloj mokausi ir aš. Baigiau septynias klases vien labai gerais pažymiais. Dalyvauju saviveiklos rateliuose: vaidinu, šoku, dainuoju. Čia yra visi vaikai iš Druskininkų stovyklos ir daugiau vaikų. Aš su visais gerai sugyvenu. Tik Jūsų, mano brangiausieji, labai išsiilgau. Aš būčiau laimingausia, jeigu jūs čia būtumėt. Noriu tikėti, kad jūs gyvi, kad dar pasimatysim, ir vėl laimingai kartu gyvensime išlaisvintoje mūsų Lietuvoje, brangiam mūsų mieste Kaune.

Bučiuoju jus karštai. Linkėjimai dėdei Tolei, tetai ir jų vaikams, bendrai visiems.

Jūsų duktė Ela Goldšteinaitė.”

Tokie pat ir kitų vaikų laiškai. Stepas Macenskaskas tėvams į Kauną:

“Brangūs tėveliai.

Aš su Onute pirmąją karo dieną evakuavomės iš Druskininkų pionierių stovyklos į Tarybų Sąjungą. Kiek vargo ir skurdo teko mums patirti kelionėje. Gobšusis Hitleris su savo kruvinaisiais budeliais mums norėjo suteikti tokį pat likimą, kokį suteikė jis Palangos pionieriams, visiškai juos sunaikindamas. Kokie laimingi mes buvome Druskininkuose, kaip smagu ir gera mums buvo gyventi Tarybų Lietuvoje. Bet štai mūsų poilsį sutrukdė vokiškieji okupantai, užpuldami iš pasalų darbščius, kaip skruzdės, Tarybų Sąjungos gyventojus.

Brangūs tėveliai. Tačiau nežiūrint karo baisenybių aš su Onute laimingai atvykau į Tarybų Sąjungos broliškąją Udmurtijos respubliką. Gyvename mes čia gerai, esame sveiki, linksmi. Gyvename čia ne vieni, bet dar tarp daugelio tokių pat vaikų, kaip ir mes, kurie yra taip pat atskirti nuo tėvų, nuo brolių, nuo savo meilios ir brangios Lietuvos. Niekada aš netikėjau, kad taip kankinamai galiu mylėti savo tėvynę. Tik jos netekęs aš ją įvertinau ir pradėjau rodyti jai savo meilę. Taip brangus man tas žydrasis dangaus skliautas, toks meilus tas vėjelis, atskriejęs nuo mėlynųjų Baltijos marių, tokia man dabar meili ta dainelė, kurią lietuviai tyliais žiemos vakarais dainuodavo.

Tačiau mes dar laimingi esame galėdami mokytis lietuviškai ir tai dėka mūsų Tarybinės vyriausybės. Baigdamas rašyti linkiu geriausio pasisėkimo, kad sveiki galėtume susitikti Tarybų Lietuvoje.

Geros kloties. Stepas.”

Taiba Necerytė rašo savo tėvams ir broliams į Kauną.

“Brangūs tėvai ir broliai.

Mano širdyje glūdi didelė žaizda, kuri tik-tai užgis, kada vėl su Jumis susitiksiu. Kartu ir didelė, labai didelė neapykanta vokiškiems grobikams, kurie yra priežastis mūsų persiskyrimo. Mylimieji ir brangieji mano, aš taip norėčiau prisiglausti prie Jūsų ir ilgai verkti... Dabar aš tikrai suprantu ir atjaučiu, ką reiškia tėvynė ir tėvai? Jaučiu, kaip karštai galima visa tai mylėti ir gerbti. Aš Jus, brangieji, matau kiekvieną naktį sapne, nuvargusius, daug vargų ir nelaimės iškentėjusius nuo bjaurių vokiškų rankų. Mano

mylimieji. Jūs apie mane nesirūpinkit. Man tik labai rūpi Jūsų likimas. Aš gyvenu ir laimingai gyvenu broliškoj Tarybų Sąjungoj. Gyvenu lietuvių vaikų namuose. Moka lietuvių kalba. Esu iš tų laimingiausių, kurie gali mokytis ir dirbti taip laimingai, kaip Lietuvoje. Tik, mylimieji, Jūs trūksta... Mūsų vaikų namai yra tolimoj Udmurtų respublikoje. Aš čia moka aštuntoj klasėj. Septintą klasę užbaigiau su gerais ir labai gerais pažymiais. Norėčiau labai žinoti, kaip Jūsų sveikata, kaip dirbat? Iš to didelio džiaugsmo ir laimės, kad galiu Jums rašyti, visai užmiršau Jums parašyti, kaip aš patekau į Udmurtų respubliką. Jeigu aprašyčiau viską smulkiai, reiktų daug daug laiko. Parašysiu dabar tik kelis žodžius. Mano kelias į Tarybų Sąjungą buvo labai vargingas. Iš Palangos išbėgau ketvirtą valandą iš ryto. Mus bombardavo žvėrys fašistai. Buvo labai didelis gaisras. Labai skaudu buvo matyti, kaip mažyčiai vaikai bėga tik vienais marškiniais. Aš esu labai laiminga, kad galėjau išsigelbėti nuo žvėriškų rankų.

Greit jau prisiartins ta diena, kada vienas kitą sutiksime. Aš iš savo pusės stengsiuos gerai mokytis.

Bučiuoju karštai, karštai ir nekantriai laukiu tos dienos, kada galėsime kartu susitikti išlaisvintoje Tarybų Lietuvoje.

Jūsų pasiilgusioji duktė ir sesuo Taiba.”

Janina Kicelmanaitė tėvams ir broliams į Kauną:

“Brangūs tėvai ir broliai.

Mylima mamyte, šiandien man džiaugsmo diena, nes galiu tarti į Jus kelis žodelius.

Mama, mes iš stovyklos evakuavomės į Tarybų Sąjungos gilumą, į Udmurtijos respubliką. Čia mes gyvename gerai. Mokomės lietuviškai. Aš jau 8 klasėje. Mamyte, Jūs manęs tur būt nepažintumėte, didelė užaugau. Šitie dveji karo metai mus užgrūdino, sustiprino. Taip norėtusi būti vėl kartu, bet tai kol kas neįmanoma. Bet išlaisvinimo valanda netoli. Greit mūsų Raudonoji Armija sumuš bjaurųjį priešą ir vėl galėsiu Jus apkabinti ir prisiglausti prie motinos širdies, kuri tiek iškentėjo. Kokia laiminga buvo toji valanda, kada paskutinį kartą mačiau Jus visus. Brangi mamyte, kaip jūs gyvenate, kaip gyvena bro-

(Taša ant 64 pusl.)

ATITAIŠYMO DARBAI TARYBŲ SĄJUNGOJ

DR. J. J. KAŠKIAUČIUS.

Amerikos Gydytojų Susivienijimo žurnale (*The Journal of the American Medical Association*) užėjau labai įdomų straipsnį. Jį persiuntė čionai iš Maskvos bevieliniu telegrafu Tarybinių Mokslininkų Priešfašistinis Komitetas. Straipsnio autorius akademikas daktaras Nikola Burdenko, socialistinio darbo didvyris ir mokslinės gydytojų tarybos pirmininkas prie liaudies sveikatos komisariato.

Mes vargiai galėtume įsivaizdinti didybę ir platybę to milžiniško atstatomojo darbo, urmingai ir daugmeningai varomo atgautuose nuo rudųjų vandalų žemynuose.

Vietomis versdamas, vietomis trumpindamas, paduodu to straipsnio turinį.

“Didis patriotinis karas pasiekė savo čiuokurą. Baisingi mūšiai siaučia palei Dnieprą. Siaučiamos hitlerinės armijos atsitraukia. Stebėtinų Tarybinės kariuomenės pergalių dėka, dideliausi žemynų plotai tapo apvalyti nuo priešo ir dešimtys milijonų gyventojų tapo išlaisvinti iš barbarų jungo.”

Kaip išlaisvintieji žmonės pasitinka Raudonosios Armijos didvyrius, tatai sudaro jaudinančius, neužmirštamus vaizdus. Vargšeliai puola prie savo išgelbėtojų su iškėstom rankom. Atsidėkot negali, džiaugiasi neapsakomai, ištrūkę iš fašistinės katorgos, iš tų nežmoniškų dvasinių ir fizinių kankynių, iš bado, šalčio, paniekos, stumdymo, daužymo, iš žiauriausios ir nuožmiausios vergijos.

Kiek baisiausios žalos, kiek barbariškausio išnaikinimo pridarė tie laukiniai žvėrys! Sunaikinta, sutrempta, sutalžyta tiek gėrybės, tiek kruopštaus, širdingo triūso, tiek kultūros brangmenų! Suniokota, suniauniota, sudarkyta tiek brangių gyvybių! Stačiai negalima to viso aprėbti, apskaičiuoti, perimti to baisaus kančių ir griuvėsių okeano.

Kiek tie žmoneliai perkentėjo per tą nacių okupacijos laikotarpį! Jie kentė stačiai nežmoniškas kančias. Jie prievarta turėjo žiūrėti į viešus galabijimus, mušimus, plakimus, korimus. Moterys, motinos išprievartuojamos prie jų vaikų, merginos žaginos, gėdinamos... Visa tai pridarė neišdildomų žaizdų ir randų—fizinių ir dvasinių.

Neapglėbiamų, titaniškų pastangų reikės pridėti tuose nualintuose, sunaikintuose plotuose. Valytojų ir statytojų čia nebus gana. Negalima ribotis vien tik medžiaginių daiktų atitaisymu, atgavimu. Kankinių sveikata visų pirma reikia atgaivinti. Medicinos ir sanitarijos darbuotojų visur laukia herkulinės pastangos.

Žinoma, visų jų pamatinis principas ir skardžiausias obalsis pasilieka vis tas pats—visa ką karui! visa ką pergalei! Medicinos ir sanitarijos personalas išsijuošęs darbuojasi karo frontuose. Tačiau vis daugiau ir daugiau dėmesio dedama ir į atvaduotas sritis.

Taip viešosios darbininkų sveikatos komisariatas, taip ir mokslinių medicinos tyrinėjimų ir išradimų taryba darbuojasi, iki ausų pasiūnė darbe.

Vienas pačių ūmingųjų ir gyvųjų uždavinių yra užkrečiamųjų ligų naikinimas išlaisvintose srityse, kur dėmėtoji šiltinė, difterija, dizenterija siaučia. Venerinės ligos, ypač sifilis ir triperis, taipgi yra bjauri nacių okupacijos pasėka. Tvirkaudami ir lėbaudami, hitlerininkai sėte sėjo limpamasias ligas. Karinės vokiečių jėgos taip buvo perimtos tokiomis ligomis, kad jų gydytojai darė net kasdieninius apie tai biuletinius, kad kaip nors užkirtus kelią šiam baisiam siausmui.

Džiovos klausimas irgi labai svarbus. Stačiai džiovos epidemija paplito po nacių apsėstas apygardas, kur išbadėję gyventojai buvo varinėjami į sunkius ir pavojingus darbus.

O čia, kaip ant tų nebūčių, naciai išgriovė, išardė visą džiovos sanatorijų tinklą ir sugadino kelią džiovininkams gydytis. Ypač bloga džiovininkams vaikams. Tatai ant greitųjų tapo dabar atidarytos klinikos didesniuose atvaduotuose centruose.

Badmiriavimo porcijos, ant kurių naciai laikė gyventojus per tokį ilgą laiką, visur padarė baisias pasėkas: žmoneliai sutinę, išbalę, silpni, jei džiovos dar ir neįveikti. Dėl stokos proteinų maiste, kūno medžiaga pasidarė menkesnė, mažakraujingumas, avitaminozas. Kraujui permažai proteinų, baltimų (*hypoproteinaemia*),—permažai tų statomųjų medžiagų, o tatai mažina organizmo atsparumą.

Dėl vitaminų stokos, daugybė įvykių avitaminozo įvairiuose laipsniuose. Moterims net mėnesinės išnyksta, vis dėl tų pačių mitybinių trūkumų.

Kad išnaikinus šitokias ligas ir negales, reikia šviežio, gyvo maisto plačiu mastu. Reikia masinio vartojimo vitaminų, gamtinių ir dirbtinių. Išsemtoms ir nusilpusioms liaukoms atgauti reikia liaukų preparatų: tatai padės perspėti pirmalaikę senatvę ir silpnybę.

Mitybos žvilgsniu ypač bloga kūdikiams ir vaikams. Išbadėję motinos negali žindyti kūdikių, nes pieno nėra (*hypogalactia*). O be motinos pieno vargu kūdikėliams, vargu sutaisyt atatinkami mišiniai, kad būtų geroj proporcijoj ir proteinų, riebalų, angliavandžių, ir mineralų, ir vitaminų. Vaikai—mūsų ateitis. Juos reikia ypatingai prižiūrėti. Daktarų ir mokslininkų rūpestis yra, kad kuo greičiausia atpildyt mitybinius trūkumus ir pastatyt juos tvirtai ant kojų, kad prašalint tas blogybes, kurių pridarė fašistiniai žmonių nevidonai.

O kaip nervinė ir protinė gyventojų būklė? Neurologams ir psichiatrams daug bus darbo. Juk kiek gi dvasinių kančių prisiėjo pakelti, pergyventi pavergtiems žmonėms! Kiek jų dabar yra subaladotais nervais, kad būtina reikalinga simpatingų, supratingų gydytojų ir pritinkamo gydymo ir priežiūros!

“Aš pats,” sako akademikas Burdenko, “vedžiau perklausinėjimus apie tai, kokios rūšies darbą dirbo po vokiečiais mokyti žmonės—inžinieriai, technikai, mokytojai. Jie perstatė baisų pažeminimo ir persekiojimo paveikslą. Mokytojai buvo ypatingai darkomi. Senukai ir senutės buvo verčiami dirbti sunkų fizinį darbą. Užklausti, ar jie galėtų grįžti į savo senąsias vietas, jie atsakydavo: ‘Mes nebeturim tam jėgų,—mums reikia truputį pasilsėti.’”

“Moterų ir merginų išprieivartavimai,—tokių nuotikių ir išskaičiuot negalima.

“Reikia įsteigt psichoneurologinių ir psichoterapinių klinikų ir sanatorijų, kad padėjus atgaut moralą tų, kurie nukentėjo nuo vokiškų rankų.

“Visa tai reikalauja atsteigimo ištisos bendros žmonių sveikatingumo ir higienos sistemos. Ištisi miestai, jų tarpe Mcenskas, Livnais, Oriolas ir Smolenskas, buvo tų hitlerinių banditų beveik visiškai išgriauti iki pažemio.

“Tūkstančiai tarybinių žmonių buvo vokie-

čių sušaudyta miestų ir aplinkinių kaimų gatvėse. Budeliai ant greitųjų sumėtė kūnus į duobes. Žemė yra suteršta, ir reikia griežtos sanitarinės daktarų kontrolės, kad išvengus galimų pragaištingų pasėkų.

“Mokslinė gydytojų taryba ir žmonių sveikatos komisariatas Tarybinių Socialistinių Respublikų Sąjungoj sukuopia savo dėmesį ant visų šitų uždavinių. Jie nuodugniai ištyrinėja atvaduotų sričių reikalavimus, priskirdami atsakomingus darbus mokslinėms tyrinėjimų įstaigoms ir nurodydami jų veikimo planą. Tos tarybos yra sušaukiamos mokslinių pilnačių tarybos Sąjungų ir broliškų respublikų ribose, kad smulkmeningai išnagrinėjus paduotas išrišimui užduotis ir nustatytus išpildyt siekinius.”

Šitas autoritetingas akademiko Burdenko pranešimas dar kartą storai pabrėžia *ir mūsų visų tiesioginius uždavinius*, dar kartą primena *didelį ir greitą reikalą ir visiems mums* kiek galima *daugiau prisidėti su visokia nuolatine pagalba*. Pagalba karo frontuose didvyriškiems kovūnams, pagalba partizanams, pagalba atvaduotoms nuo žiauriųjų barbarų sritims.

Tie heroiški kovotojai, tie skautieji laisvės sakalai, tie brangūs broliai—visos žmonijos demokratijos vyriausieji gynėjai,—jie visa ką deda ant visų bendro laisvės aukuro. Jie deda savo jaunas brangias gyvastis,—savo tyru krauju nuplauna nuo šios žemelės tą bjaurią fašistinę smarvę. Ir jų tarpe yra tūkstančiai taurių Tarybinės Lietuvos didvyrių, taurių pasišventėlių. Padėkime jiems visiems, padėkime nuolatai, sąžiniškai, širdingai.

IŠ GERMANIJOS

(Tąsa nuo 45 pusl.)

sakotum, viską neapsakytum, ką patyrėm.

Nutilo Bendikas Matas. Tylėjo ir kiti, tik moterys ašaras šluostėsi.

—Kur tu eisi Mataušėli, kur dingsi? Sugaus tave vokietis. Dieną naktį po kaimus rausiasi...

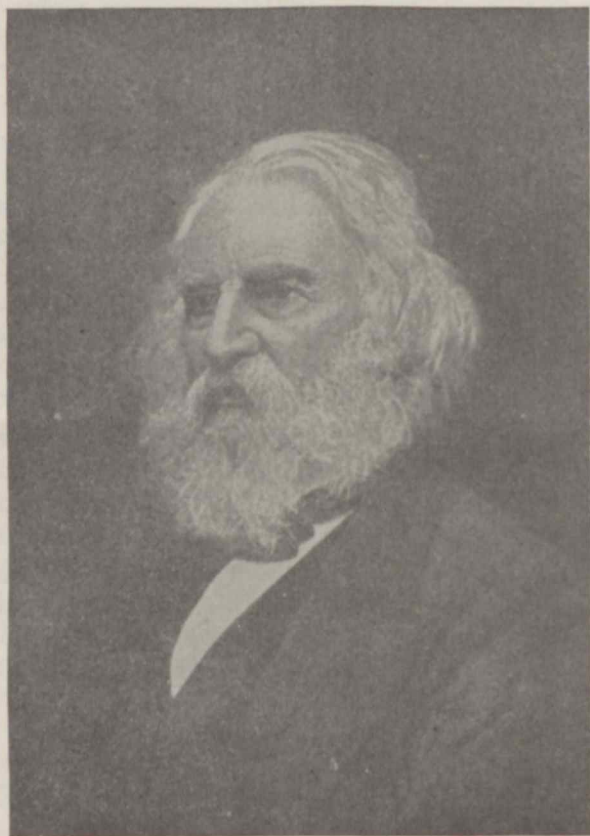
—Į mišką eisiu. Tamsiam eglyne gyvensiu. Ne mane vokietis, aš vokiety sergėsiu, ne jis mane, aš jį užmušiu!

Atsistojo Mataušas, vos galva lubų nepasiekdamas ir tarsi tamsaus miško šešėliai jo veidą uždengė. Tik akys baugiai blizgėjo.

“HIAVATA” IR “KALEVALA”

DR. A. PETRIKA

Vienas žymiausių Amerikos poetų buvo *Henry Wadsworth Longfellow* (1807-82). Jo didžiosios poemos—“*The Village Blacksmith*,” “*Evangeline*” ir “*The Song of Hiawatha*”—žinomos veik kiekvienam mokyklinio amžiaus jaunuoliui, ne tik kiek daugiau pasprususiam literatūros mėgėjui.

HENRY W. LONGFELLOW

Tačiau šį kartą nemanome visų jo raštų nagrinėti, negi bent kiek pilnesnį jų įvertinimą patiekti. Apsistosime vien tik prie “*Hiavatos*,” kaip didžiausio originaliųjų amerikonių-indėnų epo.

Hiavata, tai vardas Ožibvų (*Ojibways*) gentės indėnų (indijonų) herojaus, kuris būk tai išmokęs juos rašto (hieroglifinio), liaudies medicinos, įvedęs genčių tarpe santaiką, išgavęs iš dangaus (per septynias pasniko

dienas) kukurūzų (kornų) daigus, išvalęs upes, pamokęs juos medžioklės ir šiaip daug ko indėnus išmokęs ir gero jiems padaręs.

Kaip visi herojai bei pusdieviai, taip ir Hiavata buvo “stebūklingai” gimęs iš nekaltos mergelės *Wenonah* ir Vakarų Vėjo—*Mudjekeewis'o*. (Palyginti tai galima krikščionių p. Marijai, “šventos dvasios pradėtai”). O kad jo motina tuoj po gimdymo mirė, tai Hiavatą auklėjo ir mokė jos gudruolė motina (jo močiutė) *Nakomis*. Hiavato žmona buvo gerutė *Dacotah* gentės indėnų mergelė *Minnehaha* (Kvatojantis Vanduo). Herojaus vardu *Longfellow* pavadino ir savo kūrinį—“*Hiavata*” (*Hiawatha*).

Šiuo tarpu “*Hiavata*,” kaip epinė poema, mums įdomi ne literatūriniu požiūriu, bet geneologiniu. Kalbėsime vien apie tai, kaip “*Hiavata*” atsirado: ar ji buvo originalus autoriaus darbas, ar sekimas?

Kai tik “*Hiavata*” išėjo iš spaudos 1855 m., tuoj viename *Washingtono* (D. C.) laikraštyje ir *Londono* paskleista gandai, būk *Longfellow* savo kūrinį suplagijavo, “pasivogė” iš suomių epo “*Kalevalos*.”* “*Kritikai*” teigė, būk tai ne tik forma, bet siužetas ir turinys abiejų poemų esąs “vienas ir tas pats.” Net amerikonių poetas ir apysakininkas *Edgar Allan Poe* buvo tų kaltintojų lageryje. Dabar, po 89 metų, aišku visiems, jog tasai kaltinimas buvo *grynas šmeižtas*. Dalis “kritikų,” kaip vėlesni daviniai parodė, buvo “*Kalevalos*” visai *neskaitę*, o tik kitų nuomonėmis pasiklovė! Priešasčių tokiam įžūliam žingsniui nesunku surasti: poetas *Longfellow*, kaip kad vokiečių *Goetė*, buvo amerikonių nepaprastai liaupsinamas, taip sakant, į padangę keliamas, kada kiti ra-

*“*Kalevala*”—suomių liaudies epas. Mažąją “*Kalevalą*,” kelių giesmių rinkinėlį, išleido 1822 m. dr. *Zacharius Topilius*. Antrą, didesnę, 32-jų giesmių rinkinį, išleido 1835 m. dr. *Elias Lonnrotas*. Tasai pats *Lonnrotas* surinko, suderino ir išleido 1849 m. dar didesnę (50 giesmių) rinkinį-poemą. Tačiau pilniausias rinkinys išėjo 1887 m., išleistas A. V. *Forsmano*.

Į lietuvių kalbą “*Kalevalą*” išvertė kun. A. *Sabaliauskas*. Išleido 1922 m. Lietuvos Švietimo Ministerija Kaune. Pustl. turi 398.

šytojai manė esą nedavertinti ir nedavertinami. Taigi ir kilo pavydas bei noras kaip nors Longfellow asmenį įgelti... Britai gi visuomet teigė, būk jų rašytojai esą "geresni", negu amerikonų. Ot čia taip ir gimė tasai "bendras frontas" prieš "Hiavatos" autorių.

Patsai poetas Longfellow į tuomet paskelbtą Washingtono laikraštyje šmeižtą reagavo gana jautriai. Viename savo laiške jisai rašė:

"Tiesą sakant, šis dalykas yra tai didžiausias literatūrinis smurtas, kokį tik man kada nors teko girdėti. Tačiau aš manau, jog tai padarė rašytojas, norįs tik savo 'didelį mokslumą' parodyti. Jis pats save pastato į tokią padėtį, iš kurios jisai negali savo pareikštų teigimų įrodyti... Aš galiu nurodyti tų indėnų pasakų visus šaltinius. Didžiausia jų vertė ir yra tame, kad jos yra indėnų pasakos. Aš žinau 'Kalevalą' gana gerai. O kad tūlos jos legendos yra panašios indėnų pasakoms, Schoolcrafto surinktomis, tai tiesa. Bet sakyti, kad dėl to esu kaltas aš, tai jau per daug juokinga... tai absurdas."

Longfellow prisipažįsta, kad jis studijavo Schoolcrafto* raštus bei jo surinktas indėnų legendas per *tris metus*, kol sutvarkė savo poemai medžiagą. Schoolcraftas mokėjo indėnų kalbą, daugelį metų jų tarpe gyveno ir užrašė daug jų pasakų bei liaudies padavimų, kuriuos jam papasakojo didžiųjų ežerų apylinkėje (Michigano valst.) gyveną Ožibvų gentės indėnai. Schoolcrafto "Algie Researches" (1839) ir romanas "Alhalla" (1843)—buvo žymiausi "Hiavatos" šaltiniai. Tai tvirtina ir patsai Schoolcraftas savo 1856 m. paskelbtam rašinyje "The Myth of Hiawatha". Šia proga jis paneigia ir Longfellow plagiatu kaltinimą. 1899 m. Nathan H. Dole paskelbė visai rimtą studiją "The Song of Hiawatha", kurioje nedviprasmiškai įrodo "Hiavatos" turinio originalumą ir jos "kritikų" prasimanymus.

Pats Longfellow apie savo kūrinį sako:

"Šita indėnų Edda** yra remta tradicija, įsigyvenusia Šiaurės Amerikos indėnuose... Į šią seną tradiciją aš įpyniau kitas įdomias

*Henry Rowe Schoolcraft (1793-1864 m.).

**Edda— islandų literatūros rinkinys: "Senesnioji Edda" (1055-1132 m.) ir "Jaunesnioji Edda" (1179-1241 m.).

indėnų legendas, paimtas daugiausiai iš įvairių ir vertingų raštų p. Schoolcrafto, kuriam literatūrinis pasaulis yra daug kaltes už jo nenuilstamą uolumą, parodytą renkant ir gelbstint nuo pražūties taip daug indėnų liaudies legendų."

Tarsi nujausdamas skaitytoją klausiant jį, kur yra "Hiavatos" šaltiniai, iš kur jis visą tą medžiagą paėmė, Longfellow pradeda savo poemą teigimu:

"Should you ask me, whence these stories?
Whence these legends and traditions,
With the odors of the forest,
With the dew and damp of meadows?"

Ir ten pat atsako:

"I should answer, I should tell you,
'From the forests and the prairies,
From the great lakes of the Northland,
From the land of the Ojibways,
From the land of the "Dacotahs"'.*"

"Hiavatos" panašumas "Kalevalai" yra tame, kad abi poemos parašytos *ta pačia* eiliavimo forma; viena ir kita yra aštuonių skiemenų trochėjinė poema, kurioje labai gausus minties paralėlizmo (pakartojimo) elementas. Šitas metro vienodumas ir davė progos tūliems "kritikams" kaltinti Longfellow plagiatu. Tačiau poemą padaro tokia, kokia ji yra, ne jos forma, bet *siužetas* ir *turinys!* Jeigu formos skolinimas būtų skaitomas plagiatu, tai kiekvieną poetą reikėtų vadinti plagiatorium. Pav., Šekspyro ir Elzbietos Browning sonetai parašyti tokia pat forma, kaip ir Dantės sonetai. Trochėjine forma rašė eilėraščius senieji rusų, bohemų, serbų ir ispanų poetai. Paralėlizmo lyčių gausu ir lietuvių liaudies dainose. Taigi ir "Kalevalos" forma *nėra* originali. Paralėlizmas yra būdingas ir Amerikos indėnų kalbos bruožas. Kad Longfellow buvo skaitęs "Kalevalą" pirma, negu rašė savo kūrinį ir kad pirmoji poema *galėjo* turėti įtakos "Hiavatai" eiliavimo *formą* pasirenkant, tai čia irgi nieko nauja. Romėnų poetas Vergilijus** irgi gerai žinojo Homero "Ilijadą" ir "Odisėją", kai rašė savo epą "Ainejidą" (Ene-

*Jeį paklaustumėte mane—iš kur šios pasakos, legendos ir tradicijos su kvapsniu girių, su rasa ir drėgme pievų? Aš jums atsakyčia, aš jums pasakyčia: iš girių ir prerijų, iš didžiųjų ežerų Šiaurės, iš žemės Ožibvų, iš žemės Dakotų.

**Publius Vergilius Maro (70-19 B. C.).

idą), tačiau dėl to niekas nekaltina jį plagiatu. O kiek vėlesniųjų poetų sekė anglų Byrono, rusų Puškino ar ir mūsų pačių lyriko Maiironio formą? Nė nesuskaitysi jų. Paskilbęs rusų rašytojas Levas Tolstojus sako, jog "Kalevalos" legendos yra tiek jau būdingos rusų liaudžiai, kiek ir suomių, nes dauguma jų buvo surinktos-užrašytos Rusų Karelijoje. "Hiavata" yra būdingas Amerikos indėnų liaudies epas. Siužetas ir turinys šiųdviejų poemų skiriasi, kaip diena nuo nakties!

O kai dėl vieno kito epizodinio panašumo, tai irgi negalima sakyti, jog visas kūrinys yra suplagijuotas. Pav., Hiavatos myrio panašumas "Kalevalos" herojaus Vainamoino myriui—gali būti tiktai *supuolimas*, vienos ir kitos žmonių rasės mytų panašumas. Teigiama, jog indėnų mytai yra *senesni* už suomių mytus. Pačioje "Kalevaloje" yra epizodų *labai panašių* graikų poeto Homero "Ilijadai" ir "Odisėjai." Pav., "Kalevalos" kalvis Ilmarinas, "amžinasis tas kalėjas", kuris sakosi net "dangui skliautus nukalęs", magiškos galingos ginklus suomių herojams dirbęs, stebūklingas girnas padaręs, etc.,—labai panašus "Ilijados" kalviui, Dzeuso sūniui, Hefaistui, kuris Achilui ir kitiems graikų herojams-dievaičiams stebūklingus ginklus bei šarvus kaldavo. "Kalevalos" herojų Vainamoino ir Lemnikaino kelionės šiaurės jūroje labai panašios į Odisėjo bastynes Egėjaus ir Joniečių jūrose. Bet dėl to niekas nesako, jog "Kalevala" yra Homero kūrinių nuorašas!

Tačiau po 85 metų šita vienašališka kontraversija vėl buvo panaujinta. Tūlas britų grafomanas, Geo. Goodwin'as, obskurantiškam savaitraštyje "John O'London's Weekly" atgaivino tą seną šmeižtą, kurį pasigavo vienas Amerikos kolumnistas Malcolm W. Bingay ir pakartoto "Detroit Free Press" 1940 m. sausio 27 d. žinoma, tai buvo noras pasmilkyti skaitytojams savo "erudiciška afektacija", nes, kaip pats Bingay vėliau prisipažino, jis suvis nebuvo "Kalevalos" matęs! Kasžin tik ar ir pats Goodwinas ją buvo skaitęs?

Labai vykusiai atsakė Bingay'ui buvęs Michigano valst. gubernatorius Chase S. Osborn išsamiu straipsniu 1940 m. vasario 27 d. Sault Ste. Marie (Mich.) dienraštyje "Evening News". Osbornas yra danų tautybės žmogus, mokąs suomių kalbą ir gerai žinąs "Kalevalos" geneologiją.

Kitas žymus suomių veikėjas dr. John Wargelin, Suomi Kolegijos (Hancock, Mich.) prezidentas, "Daily Mining Gazette" (Houghton, Mich.) 1940 m. kovo 23 d. irgi smarkiai atremia Longfellow pseudokritikus. Ten jis sako:

"Aš skaičiau abu, 'Kalevalą' ir 'Hiavata', jų originalėse kalbose... Nors yra abiejose poemose tūlo panašumo: abi vartoja trochėjinį metrą ir minties paralėlizmą, ir 'Kalevala' galėjo Longfellow inspiruoti tūlais savumais,—vis tik man niekad neatėjo į galvą kaltinti Longfellow plagiatu. Longfellow turėjo pilną teisę savo darbui vartoti paprastą, monotonišką trochėjinį metrą, nes tatai gerai tinka primityvaus, gamtą mylinčio indėnų gyvenimo aprašinėjimui. O kai dėl paralėlizmo, tai yra sena poetinė lytis, užtinkama net tūloje seniausioje pasaulio literatūroje, pav., hebrajų psalmėse".

Iš čia paskelbtų davinių, rodos, turėtų būti aišku kiekvienam racionaliai protaujančiam žmogui, jog kaltinimas "Hiavatos" autoriaus plagiatu yra darbas *nerimtas* ir Longfellow atžvilgiu—labai neteisingas!

Naujas Bakterijų Naikintojas

(Tąsa nuo 43 pusl.)

vertė. Beje, penicilinas gaminama iš tam tikrų pelėsių.

Net ir tie piktieji kraują tarpinanti perai, *streptococcus haemolyticus* rūšies, išnyksta nuo penicilino. Sužalojimams, žaizdos, apdegimai, nors būtų ir labai nešvarūs, apkrėsti, gražiai apsivalo ir gyja nuo penicilino.

Penicilino vis da nėra pakankamai gaminama, kad jo visur ir visiems galėtų užtekti. Visų pirma penicilinas vartojama *karo frontuose* ir ten jis stebėtinai pasitarnauja. Gilios peršautos žaizdos, apdraskytos žaizdos, žinoma, reikia dar ir šiaip chirurgiškai prižiūrėti: apvalyti, apkarpyti, apipjaustyti. Kartais reikia kraujo perliejimams daryti, arba bent *kraujo plazmos* (skysčio), nes pat savaimi penicilinas nepadeda kraujui taip greit atsigausti, nors jis ir taisy apetitą ir padeda ligoniui mitybiniai sustiprėti.

VASAROS NAKTIS

Nutilo griausmas vasaros padangėj
Ir tankų dundesys,
Išnyko dūmai, erdvėj susirangę,
Lyg juodas debesys.

Raudona saulė, lyg aguonos žiedas,
Nuskendo kraujuje.
Ir vėl lakštingala tarp medžių gieda,
Ir vėl drauge su ja.

Užsidedė žvaigždė viršūnėj klevo,
Skaidri, lyg rakieta.
Išdžiūvusi šakutė sudejavo
Netyčia užminta.

Ausis tegirdi užiantį lėktuvą,
Aplink—naktis pilka.
Per dangų nusidriekia ir pražūva
Trasuojanti kulka.

Tarp krūmų vėl girdi—gurguolės rato
Sugirgžda stebulė.
Ir jaučia pirštai plieną automato,
Ir kvepia vėl žolė.

Ir, bežiūrėdamas į aukštą dangų,
Tu dar stipriau jauti,—
Ten, Lietuvoj, už žemo pirkios lango
Rugiai neužsėti.

Tenai, kur supos vėjui vyšnių šakos
Ir sirpo obuoliai,
Užžėlė kiečiaus senas sodo takas
Ir tankiai, ir giliai.

Nebeskamba šviesus jaunimo juokas
Griuvėsių krūvose,
Niauriai teklykauja tamsoj apuokas—
Juoda nakties dvasia.

Ir ilgesys lyg karštą šviną pila
Ant skaudamos širdies.
Akis išplėtęs, žiūri tu į tylą,
Nuo žemės vėl kelias,

Matai aplinkui vien tik tamsią girią,
Tyloj girdi šauksmus:
“Mes laukiam, užkankinti ir numirę,
“Atkeršyki už mus!”

“Mes laukiame, išvargę, surakinti
“Tarp pančių kruvinų!”
Ir tu, pakėlęs ginklą laisvei ginti,
Jiems atsakai: “Einu!”

Antanas Venclova

KAIMAS LITVA

Čia paskutinis kaimas, kurį mes išlaisvinom,
Švelniai vadinos rusiškai—Litva.

Ir mes kiekvienas eidamas laukais, kalvom
Apie tave tada pamąstēm, Lietuva...

Kai mes įsiveržēm—jis smilko dar, ir degė jis.
Ne vienas ašarą nusibraukēm slapta.
Ir mėlynos, kaip Nemunas, rugiagėlės
Akis užliejo, atmenu, tada...

Taip gera buvo gurkšnį šalto vandens
Išgert iš žaliojo ąsočio prie svirties.
Ir atsisėdus prie trobos, ant pliko akmenio
Klausyt plakimo nelygaus širdies.

Ramiai bitelės sukosi čiboreliuose
Kregždutės—kulkos zvimbė pro ausis,
Ir dobilėlių drobulė išbalusi
Ir šermukšnėlės gintarai rausvi,—

Skambi upelė savo džiaugsmą gėląjį
Per lauką nešdama čia srovele sraunia—
Ir tą akimirką visa vėl pasikėlė ji
Išlaisvintoji žemė nuostabiai jauna.

Norėjos apkabint į tolimas ją bėgančią,
Plakimą jauti jos upių ir kalnų;
Dėl jos pasaulyje pakėlus tiek kančių
Būti su ja, kaip niekas dar, švelniu.

Mes apsigrižome tada į vakarus.
O saulė leidosi už kaimo to, Litva.
Ir mes pamąstėme, tada keliais pro pagirus
Mes pas tave sugrišim, Lietuva.

E. Mieželaitis.

Karo Plentas

(Iš Stp. Ščipačiovo)

Mašinos urzgia, sunkvežimiai kriokia,
Ir žemė girgžda tankams ant dantų,
Benzinu persunktas kiekvienas krūmas dvokia
Šalykelėj prie duobių išraustų.

Žygiuoja pėsti ir raitieji,
Cisternos, tankai traukia.
Pulkai, divizijos praėjo smogiančia mase.
Nebejuda net medžio lapas pasunkėjęs—
Kaip kailinius, sunku jam dulkėse.

Ir dunda plentas, dreba—
Kovų savaitės prieš akis.
Bet jis ne tik į frontą veda—
Tiesiog į pergalę nukrypęs jis.

Išvertė K. Korsakas.

Prie Laužo

ANT. VENCLOVA

Ankstybo rudens saulė dvelkė tokia miela ir jaukia šilima, jog rodėsi, kad mes esame Lietuvoje. Aplinkui stūbojo balti beržai, ir po kojomis šiureno žali paparčiai ir aštriai kvepėdami tūkstančiai nukritusių auksinių lapų. Mes ėjome per mišką. Pro praretėjusius lapus viršum mūsų švietė giedras mėlynas dangus, o danguje draikėsi balti voratinkliai. Anapus miško sušvilpė garvežys, miške čiulbėjo paukščiai, dar nesusipėję išskristi į pietų kraštus. Neseniai per šį mišką praėjusi audra išrovė iš šaknų arba sulaužė į skiedras daugybę medžių. Jie gulėjo žemėje išvirtę, šie galingi stuobriai, anksčiau toki išlakūs, liauni, o dabar—bejėgiai, sukelią gailestį dėl savo be-laikio žuvimo.

• Miško aikštelėje mes sukūrėme laužą. Čia nebuvo jokio pavojaus užsidegti miškui, ir mes susėdome aplink laužą ant išgriuvusių medžių stuobrių. Sausos, išdžiūvusios medžių šakos liepsnojo kaitria, gryna liepsna, ir tik-tai į ugnį įmesti kadugiai traškėjo ir rūko.

Nuo laužo sklido gaivinanti, gera šilima, virpėdamos kilo aukštyn srovelės dūmų, ir buvo jauku čia, kaip tėviškėj Lietuvoj giedrą rudens dieną, kada mes, valstiečių vaikai, būdami maži, sėdėdavome aplink laužą, kepdami bulves.

Prie laužo susitiko mūsų narsieji kariai su rašytojais. Kariai atvažiavo čia, į tolimą užfrontę ties Maskva, pailsėti savo poilsio namuose po sunkių praeitos žiemos ir vasaros kautynių. Kiekvieno jų krūtinę puošia aukšti ordenai ir medaliai, Tarybų Sąjungos vyriausybės paskirti už drąsą, už narsumą, už užimtas gyvenamas vietas ir išnaikintus tūkstančius vokiškųjų grobikų. O rašytojai atvažiavo čia, atveždami savo narsiesiems tautiečiams šiltą lietuvišką literatūrinį žodį. Vakar vakare poilsio namuose su dideliu pasisekimu įvyko literatūros vakaras, skirtas mūsų atostogaujantiems kovotojams, kuriame pilnutėlėje salėje savo naujus kūrinius skaitė rašytojas P. Cvirka, K. Korsakas ir A. Venclova.

Dabar mes sėdime prie laužo, liepsnojančio skaidria liepsna, į kurį kartkartėmis vienas ar kitas įmeta glėbį naujų šakų.

—Žiemą to nebuvo *ten*...—sako vienas kovotojas, kurio krūtinę puošia Raudonosios žvaigždės ordenas.—Laužų mes *ten* nekūrenome...

Ir visi supranta, kad *ten*—reiškia fronte, pirmosiose linijose.

Kariai pradeda atsiminti praeitą sunkiąją žiemą, kada mūsų broliai lietuviai kovėsi su vokiečiais begalinuose Oriolo srities plotuose. Tada žemė buvo padengta gilaus sniego, per kurį nei išėisi, nei išvažiuosi. Žmonės savo pečiais stūmė į sniegą įstrigusias mašinas, išstisęs paras apšalę ir apledėję mūsų kovotojai praleisdavo laukuose, per kuriuos ritosi neužmatoma pūga.

—Kada ėjome į frontą,—atsimena jaunas žvalus karys, buvęs Biržų krašto valstietis,—kartais rodėsi, kad mes einame ne per laukus, o per sniego jūrą. Ėjome dieną ir naktį, dieną ir naktį. Ir kada išvargusios akys pamatydavo svyruojant iš sniego išlindusią krūmo šakelę, mums staiga pasirodydavo, kad tai toli per sniego miglą matyti kaimas, kur mes rasime poilsį ir šilimą. Tačiau šakelė tebūdavo už poros metrų nuo mūsų ir, žengus keletą žingsnių, mirażas išsiblaivydavo, išnykdavo... Ir vėl mes ėjome begaliniais keliais tolyn, vis tolyn, arčiau į priešą.

Aš gerai atsimenu tą laiką. Praeitą žiemą aš pats buvau fronte tuo metu, kada mūsų draugai, rodydami narsumo ir didvyriškumo stebūklus, smarkiai daužė vokiškuosius grobikus. Tada aš su mūsų kovotojais išgyvenom ne vieną sunkaus įtempimo ir džiaugsmo valandą. Dabar prie laužo liepsnos, gelstančiame rudens miške, vėl susitikus senus bičiulius, visa tai atsiminti buvo taip malonu, tartum seniai praėjusios sunkios vaikystės dienos, kurios po ilgo laiko atrodo mielos ir brangios.

Šitie vyrai, kurie čia sėdi šiandien aplink laužą, šitie puikūs Lietuvos darbininkai, valstiečiai, inteligentai šio karo metu išėjo didelę,

žiaurią karo mokyklą, kuri juos padarė visai kitais žmonėmis.

—Būdavo, jeigu avį reikia namie papjauti —man ranka nepasikelia,—pasakoja rytietis aukštaitis, kilęs nuo Dusetų.—Ir dabar, tur būt, manęs niekas nepriverstų papjauti avį ar vištą. Kol nebuvo fronte, mane gąsdindavo net mintis apie tai, kad aš ten matysiu lavonus ir kraują. Bet kada aš pamačiau išgriautus kaimus, iššudytus gyventojus, vokiečių sužalotus vaikų ir moterų lavonus, manyje kilo kažkoks naujas jausmas. Iš pradžių nesupratau, kas tai per jausmas. Tai buvo kažkoks pasibjaurėjimas, šlykštumas, prie kurio prisijungė neapykanta. Ir pamažu aš supratau, kad manyje kyla nenugalimas neapykantos ir keršto vokiečiams jausmas. Būdavo, atsigulsiu naktį ir negaliu užmigti—ištisas valandas žiūriu į tamsą, rūkau. Ir kai imu galvoti apie Lietuvą, žmoną, vaikus, kurie ten liko, mane apima toks jausmas, kad aš daugiau gulėti nebegaliu—atrodo, turiu keltis ir kuo greičiausiai eiti, ir šaudyti iš kulkosvaidžio kur tik pamatysiu vokiečių, ir naikinti juos granatomis, ir velnias žino, ką dar... kad tik greičiau jų nebebūtų nei čia, nei ten... Lietuvoj...

Mūsų draugai lietuviai pereitą vasarą drauge su kitais Raudonosios Armijos junginiais dalyvavo istoriniuose mūšiuose Kursko-Oriolo iškyšulyje. Jie savo krūtine atlaikė milžiniškus vokiečių aviacijos, "Tigrų" ir "Ferdinandų" antpuolius, bet vokiečių nė žingsnio nepraleido tolyn į mūsų didžiosios tėvynės žemę.

—Neperdedant galima sakyti,—pasakoja jaunas leitenantas, Lietuvoje Tarybų valdžios laikais buvęs audimo fabriko direktorius,—kad mūsų vyrams žiemos kautynės buvo gera pamoka. Jie taip puikiai išmoko kovoti, jog didžiausių vasaros kovų dienomis mūsų nuostoliai būdavo visai nedideli tuo tarpu, kai vokiečiams mes padarydavome didžiulių nuostolių. Juk per vasarą mes jų išklajome ne mažiau kaip 13 tūkstančių. Ar dar kurioj kovoje, neskaitant Žalgirio, lietuviai yra sunaikinę tiek šitų šėtonų?

Vienas kovotojas atneša sausų šakų ir uždeda ant laužo. Valandėlę priblėsusi ugnis staiga šauna į viršų ryškia, balta liepsna. Kovotojai pasakoja įvairius savo pergyvenimus ir nuotikius iš vasaros kovų.

—Pirmyn mes ėjome dieną ir naktį, kada

vokiečius iš pradžių sulaikėme vietoje, o paskui ėmėme pliekti taip, jog jie pradėjo bėgti, kur kojos neša,—pasakoja kaunietis, Šančių darbininkas, neseniai pasveikęs po sunkaus kojos sužeidimo.—Būdavo, naktį žiūri—vakaruose dega dešimtys kaimų. Tai vokiečiai naikina mūsų žmonių turtą, traukdami iš tarybinės žemės. Raudonais stulpais kyla į padanges ugnis, ir kovos tratėjime veržies pirmyn, pirmyn, kad tik greičiau... Rodos tavo namus degina vokiečiai... O aplink—nuostabiai derlinga Oriolo žemė, tik ji, vokiečiams valdant, apaugo kiečiais, dilgėlėmis, usnimis, pelynais. Naktį pro užiančius danguję lėktuvus matai ryškiai žvaigždes, jauti lauko žolių kvėpimą, o dieną aukštoje žolėje dūzgia bitės ir padangėje čyrena vyturiai. Ir apima toks Lietuvos ilgesys, jog verksti norisi... Įsiverži į kaimą ir matai, kad jis tuščias. Dar smilks ta vokiečių padegti namai, aplink guli suvirte vokiečiai, šalia jų—fakėlai namams padeginti, benzinas, šautuvai. O žmonių nėra—vieni išvaryti į katorgą, kiti išsislapstę. Tik kai aptyla kovos trenksmas, iš rūšių, krūmų, miškelių grįžta senutės moters, vaikai, seneliai. Vokiečių priespaudoje jie taip išvargo, jog vos ant kojų laikosi... Vaikai išblyškę, išsigandę. Ir kada žmonės pamato, kad juos išvadavo Raudonoji Armija...

—O, taip,—nutraukia jį pagyvenęs seržantas iš Suvalkų Kalvarijos.—Atsimenat draugai, kai mes įėjome į kaimą N? Einame kaimo gatve pro dar liepsnojančius namus, dulkėti, išprakaitavę, kitame kaimo gale dar trata kulkosvaidžiai ir pykši rankinės granatos, o čia mus sutinka vaikučiai, pilnomis rankomis priškintų gėlių. Prie manęs pribėgo senutė, apkabino mane, glaudžia, bučiuoja, ir rodos, tai tikrai mano motina. Verkia, glaudžiasi prie manęs, kartoja: "Synok, synok" (sūneli), ir man taip graudu darosi, jog net nepatogu: vyras, ir staiga pradėsi žliumbti kaip mergina.

Ilga medžio šaka maišydamas laužo nuodėgulus, plačiapetis žemo ūgio kovotojas žemaitis, linksmas ir juokdarys, pasakoja apie vokiečių kariuomenę:

—Prasidėjo karas, vokiečiai ėmė bombarduoti ir iš patrankų daužyti Tauragės miestą. Klykimas, sąmyšis, gaisrai, lavonai... Oo, manau sau, vyruti, čia galybė nemaža! Ir vėliau aš vis laikiausi tos nuomonės, kad vokiečiai labai narsūs, nors miegančiam, nepasi-

ruošiam miestui bombarduoti didelės drašos, žinoma, nereikia. Bet kai aš įsižiūrėjau į vokiečius ypač pereitą vasarą, tai kartais juokas mane imdavo. Sėdžiu aš apkase, skrenda viršum galvos vokiški lėktuvai: Na, manau, gausime tuoj pylos nuo jų! Ir iš tikrųjų—kad sušvilps,—rodos, visi kelmai staiga užbliovė. Švilpė ilgai ir bjauriai, tegu ji velniai, kas buvo per švilpimas! Mes prisiglaudėme prie žemės, kvapą užėmę laukiame—ant pat galvos, rodosi, švilpia. Staiga—kubt kažkas šalia apkaso ir—nieko. Nesprogo. Pas-kui vėl tas pats. Ir trečią kartą. Išlendu aš iš apkaso, žiūriu, guli aplink kelios statinės.

—Bačkos?—klausiame mes.

—Taigi, bačkos. Vienos medinės, tur būt nuo silkių, kitos geležinės, į kurias benzina pila. Abu galai pragręžti, ir kada tokia bačka lekia žemyn, ji švilpia klaičiau už bombą. O nuostolių, žinoma, jokių, nebent tiesiog į galvą pataikytų. Bet kur ji ten pataikys... Ee, manau sau, vadinasi, prasti vokiečio popieriai... Vokiečiui reikia, kad jo bijotų. O jeigu jo nebijai, tai jis tavęs bijo ir bėga, kulnus pasiraitęs...

Vyrai nusijuokė.

—Teisingai draugas Stalinas pasakė, kad vokiečiai drąsus prieš avis, o prieš drąsuolius jis pats avis,—patvirtina kažkas iš būrio.

—O dabar, vyrai,—kreipiasi į mus vienas kapitonas—papasakokite jūs mums, kas girdėti Lietuvoje. Jūs daugiau žinote...

Deja, visa tai, ką mes žinome apie Lietuvą, mūsų draugų palinksminti negali. Mes pasakojame jiems apie tai, kad vokiečiai Lietuvą apiplėšė ligi paskutinio siūlo galo, daugybę žmonių išvarė į katorgą, kad Kaune Stalino prospekte pilna visokių Mozerių, šmidtų ir Hercikių krautuvių, netrūksta jų ir kituose miestuose, kad mūsų universitetai uždaryti, studentai ir profesūra išblaškyti, kad tūkstančiai žmonių kankinasi vokiečių kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose, kad visas kultūrinis darbas, kuris buvo toks gyvas ir toks vaisingas Tarybų Lietuvoje, visiškai užgniauztas. Bet mūsų tauta nenugalėta. Mūsų broliai Lietuvoje gerai žino apie savo tautiečių kovas Tarybų Sąjungos fronte ir stengiasi lygiuotis su jais. Mes dažnai gauname žinių apie tai, kad mūsų šaunieji partizanai nuvertė nuo bėgių dar keletą vokiečių traukinių, su ginklais ir kareiviais siunčiamų į rytų frontą,

kad jie vėl išsprogdino vokiečių sandėlius, ant kelių padėjo minas, sudegino vokiečių kolonisto ūkį, nudobė labiausiai pasiutusį rudąjį fašistinį šunį, kuris kačiojo visos apskrities žmones. Mes pasakojame jiems apie tai, kad jų, mūsų šauniųjų raudonarmiečių laukia grįžtant iškankinta, sukruvinta Lietuva. Ji laukia jų ypačiai dabar, kada užimtas Smolenskas, didysis istorinis kelių mazgas pakeičiui į Lietuvą, kada frontas kasdien vis labiau artėja prie Lietuvos.

—Kai pro Smolenską žygiuosim,—

Nuo pirmos kalvos

Sušlamės beržai ir uosiai

Vėjais Lietuvos,—

pradeda niūniuoti vienas kovotojas žinomąją poeto dainą, ir jam pritaria keletas kitų. Pas-kui daina nutyla. Visi mes sėdime susimąstę, žiūrėdami į plazdančią liepsną.

Aš žiūriu į staiga surimtėjusius, susimąsčiusius veidus karių, kurie vėl išvyks į frontą. Ir neabejoju, kad daugelis jų dabar galvoja, kad gal būt šiuo metu Lietuvoje prie tokio pat laužo miške susėdę mūsų partizanai po žygio kalbasi apie tai, kad nebetoli ta diena, kada ir jie, ir mes ant aukščiausių Lietuvos kalnų, kaip žiloje senovėje, sukursime pergalės laužus, kurių liepsna ir dūmai bus matyti visai nušvitusiai laisvajai tarybinei melynų Nemuno šaliai.

Saulytė

Kas gi užuolaidą judina lango,
Kieno balta rankelė?

Saulytė savo brolelį brangų
Sauliuką iš miego kelia.

Margą drugelį, skambančią bitę
Priglaudė liepų skraistė.
Baltais takeliais bėga saulytė
Saulutį kalbina žaisti.

Juokias po mišką saulės zuikučiai
Grybai—visi kepurėti.
Gera, oi, gera mano vaikučiai
Tokią seselę turėti.

Paukščiai nutilo, medžiai neužia,
Laukai priglūdo vagoti.
Saulytė labanakt tarė broliužiui
Ir nusileido miegoti.

Salomėja Nėris.

APIE KARŽYGĘ LIETUVĘ MOTERĮ

ANTANAS VENCLOVA

Tamsios susimąsčiusios akys, juodi plaukai iš po karinės kepurės. Ji primena jauną mergaitę, išaugusią švelnioj inteligentiškoj šeimoj. Jos judesiuos ir žvilgsny ligi šiol likę kažkas vaikiškai meilaus, ir iš karto niekaip neatspētum, kad tai aštuonerių metų vaiko motina, gyvenime mačiusi daug skausmo, ne kartą šluosčiusi ir savas ir svetimas ašaras.

Tatjana gimė Panevėžy 1911 metais. Jos tėvas—kuklus tarnautojas, tolimas bet kokiai politikai, buržuaziniais laikais nemokėjęs daryti karjeros. Motina—pažangi moteris, laisvamanė, išmokslinka, mėgstanti literatūrą, meną, grožį. Iš pradžių graži laiminga šeima: be Tatjanos, drauge augo dar du broliai ir dvi seserys. Iš mažų dienų Tatjana ypačiai mėgo draugauti su broliais. Ji žaidė lauke su berniukais, žiemą, vėjui švilpiančiam pro ausis, drąsiai leisdavosi su jais rogutėmis nuo stataus kalno. Iš mažų dienų ji, kaip ir broliai, aistringa sportininkė.

Tatjanos vaikystė linksma ir laiminga. Ji auga kaip tikra kambarinė žibuoklė. Ligi šeštos klasės mokosi Panevėžio gimnazijoje, apsiausta tos šilimos, kurios visada tiek daug esti tarp puikiai sugyvenančių tėvų, brolių ir seserų. Ir draugės ją paprastai vadina "mamytės dukrele." Tik kartais į jautrią mergaitės sielą įsiveržia aidai tos kovos, kuri vyksta Lietuvoje tarp valdančiosios buržuazijos ir kovojančio proletariato. Tatjana atsimena darbininkų demonstracijas, policijos smurtą, draugių areštus. Vyresnysis brolis ypačiai domisi tuo, kas vyksta Tarybų Sąjungoje. Jis skaito tarybinę literatūrą, seka Tarybų Sąjungos laimėjimus ir ilgas valandas apie tai kalba su Tatjana.

Po kurio laiko visa šeima persikelia į Kauną, tačiau Kaunas priima juos labai nevaišingai. Tėvas vargais negalais gauna raštininko vietą apskrities viršininko įstaigoje. Iš menkutės algos visa šeima turi gyventi—valgyti, rengtis, vaikai eiti mokslą. Tatjana 1930 m. baigia "Saulės" gimnaziją. Jauna svajotoja idealistė, ji stoja į universitetą studijuoti medicinos—ji svajoja būti gydytoja ir tuo bū-

du palengvinti žmonių kančias. Tačiau studijuoti medicinai buržuazinėje Lietuvoje reikia pinigų, o jų nėra. Medicinos studentas negali turėti jokių pašalinių darbų, nes visą jo laiką paima studijos. Kodėl gi nepasidarius mokytoja? Juk tai nė kiek ne mažiau garbingas ir naudingas darbas už gydytojo darbą. Ir ji pereina į humanitarinių mokslų fakultetą. Ji būtų visai laiminga čia, jeigu ne sunkumai namie. Kasdien ji mato susirūpinusį motinos veidą: motinai kasdien tenka pakelti daug rūpesčio, galvojant, kaip iš menkutės vyro algos, o vėliau iš raštininko pensijos, kurią gauna vyras, atleistas iš tarnybos, parūpinti visai šeimai drabužius, batus, maistą, kaip apmokėti už vaikų mokslą.

Prasideda jaunos studentės kančių kelias per biurokratinę įstaigas. Ji varsto pašto duris, vaikščioja į ministerijas, bet darbo jai niekur neatsiranda. Ir kasdien ji grįžta namo susijaudinusi ir nelaiminga, kad šeimai nieko negali padėti.

Štai, ir pirmoji meilė. Šešėliuose paskendęs Vytauto kalnas, Mickevičiaus slėnys. Jos mylimasis—paprastas eilinis žmogus. Jisai aistringas sportininkas, kaip ir ji, jisai jaunas idealistas, kaip ir ji. Buržuazinėje armijoje Meškėnas nepakilo aukščiau už puskarininkį. Ir tuo tarpu, kada Tatjanos draugės studentės jiesko sau partnerių departamentų direktorių, referentų ir pulkininkų tarpe, Tatjana išteka už žmogaus, kurį ji pamilo pirmąja stipria meile, negalvodama, kaip ir jis, apie karjerą ir lengvą gyvenimą.

Tatjanos vyras baigęs vos šešias gimnazijos klases. Dabar, kai juodu gyvena viename kambaryje, žmona studentė ilgus vakarus skiria savo vyrui. Nelanko juodu balių, jokių pramogų jų gyvenime nėra. Ji atkakliai moko savo vyrą, rengdama jį brandos atestatui. Gimsta duktė. Tėvai ją pavadina Dalia. Daug džiaugsmo, tačiau nelengvas gyvenimas dar pasunkėja. Tatjana vėl jiesko darbo, bet jo nėra. Ji pavargusi, tačiau, neprarasdama optimizmo, bėgioja po miestą, turtuolių vaikams duodama pamokas. Tuo būdu ji bent kiek papildoma labiau negu kuklų savo šeimos biudžetą

ir nors nežymiai gali paremti skurstančius tėvus.

Ir, štai, staiga nelaimė, lyg perkūnija iš giedro dangaus. Motociklio katastrofoj žūva vyras. Silpna moteris ir motina lieka viena su vaiku ant rankų. Gyvenimas ne kartą rodosi beviltiškas. Tačiau ji rankų nenuleidžia. Praėjus pirmajam netekimo sielvartui, ji vėl atkakliai jieško darbo, kad tik nereikėtų bėgti mirti jai ir jos kūdikiui. Galų gale laimė nusišypso: ji gauna menką braižytojos vietą žemės ūkio ministerijoje. Jos gyvenimas liūdnas ir sunkus, tačiau jos veidas vėl linksmas, kaip tada, kada ji nerūpestingai žaidė, būdama dar vaikas, kaip tada, kada ji tik susipažino su savo būsimoju vyru.

1940 metų birželio mėnuo. Tatjana Meškėnienė tebedirba senojoje vietoje. Tačiau nauji žmonės, atėję į ministeriją, pastebi jos gabumus, jos begalinį darbštumą ir kruopštumą. Ir Tatjana skiriama žemės ūkio liaudies komisaro pavaduotojo asmens sekretore. Sunkus gyvenimas suspėjo gerokai apardyti jos sveikatą, tačiau dabar ši pareiginga ir stropi moteris pajunta didžiausią norą pateisinti parodytą pasitikėjimą. Ji dirba ir dieną ir naktį, negailėdama nei savo poilsio, nei dukrelei nutraukiamų valandų, nei sveikatos. Liaudies komisariato vadovybė už gerą darbą nusprendžia Tatjaną pasiųsti poilsio.

Po visų nelaimių ir vargų ji pirmą kartą savo gyvenime džiaugsmingai rengiasi važiuoti į kurortą. Išlydėti jos į stotį atvyksta motina ir Dalia. Su džiaugsmo ir pavydo žvilgsniais ir šimtais linkėjimų atsisveikina ją draugės. Ji važiuoja į Kaukazą. Jos lūpos kartoja seniai pamėgtus Puškino ir Lermontovo posmus apie Kaukazą. Jai prisimena Tolstojaus "Kazokai," Vienuolio "Kaukazo Legendos." Ir ji, žiūrėdama į Dalią, stovinčią perone ir mosuojančią rankute, skaudžiai pajunta, kaip vis dėlto myli tą kraštą, "kur bėga šešupė, kur Nemunas teka," taip puikiai apdainuotą jos mylimiausio Lietuvos poeto Maironio.

1941 metų gegužės mėnuo. Ilga, bet kokia nuostabi kelionė! Jos akyse pirmą kartą švinta tas didysis darbo ir kovos pasaulis, apie kurį jai ne kartą pasakojo vyresnysis brolis, apie kurį ji pati buvo daug skaičiusi. Prisižadusi prie vagono stiklo, Tatjana seka pro langus slenkančius miestus ir fabrikus, pava-

sarį išsiliejusį Doną, neužmatomas stepes. Bet, antai, ir Kaukazas. Amžinieji kalnai su spindinčiu ledynų vainiku, su šniokščiančiomis upėmis, su tamsiomis prarajomis. Ten, toluoj, amžinų ledynų apgaubtas dunkso žilagalvis Elbrusas. O aplink pakalnės ir kalnai, aukšti ir nuostabūs, kaip ir naujasis Tarybų pasaulis, pirmą kartą visame savo grožyje atsiverias prieš pavargusias, daug sielvarto pergyvenusios jaunos moters akis.

Essentuki kurortas. Puošnios sanatorijos. Geri vaišingi žmonės. Neseniai buvusi ministerijos braižytoja gyvena puikiame "Paryžiaus Komunos" sanatorijos kambary. Pora lietuvių, daug estų, latvių. Visi jie linksmi ir laimingi.

Birželio 22 diena. Kaip kas rytą, teka raso-ta saulė. Tačiau šis rytas atostogaujantiems atneša baisią žinią: fašistinė Vokietija užpuolė Tarybų Sąjungą.

Lietuva... Motina... Dalia... Ir Tatjana skuba namo. Ji tikisi pasieksianti gimtąjį kraštą ir prie savo nerimaujančios širdies pri-glausianti artimuosius. Ji bėga į telegrafą ir siunčia namo drebančią ranka rašytą telegramą: "Grįžtu." Sėda į traukinį. Pro šalį, tartum sapne, šmėkščioja miestai—Rostovas, Charkovas, Kurskas, Oriolas, Tūla. Kelios dienos suspėjo viską pakeisti. Stotyse minios žmonių. Eina į karą raudonarmiečiai. Fabrikų, namų, stočių langai aplipdyti kryžminėmis popieriaus juostomis.

Pagaliau—Maskva. Tatjana jau kitame traukiny, kuris iš Maskvos eina į vakarus. Traukiny kalbos—užimta Lietuva, subombarduotas Minskas. Stoties komendantas jos važiuoti neleidžia: kur jūs nuvažiuosite? Ir Tatjana, susijaudinusi dėl Lietuvos ir savo artimųjų likimo, prislėgta grįžta į miestą.

Ji Maskvoj. Po sujudusią sostinę ji blaškosi kaip sugautas paukštis narve. Maskvoj ji išbūna tris savaites nuolatinių oro aliarmų, savaites slapstydamosi slėptuvėse ir metro tuneliuose. Fašistai bombarduoja Maskvą.

Paskui ji evakuojasi iš Maskvos. Gyvena Saratove, Tambove. Visą dieną dirba tarybinėje įstaigoje, o vakarais lanko medicinos seserų kursų. Kelios karo savaitės suspėjo bent iš dalies išblaškyti jos susijaudinimą. Ji suprato: nieko nepadarysi. Jos pačios likimas staiga nublanko prieš tą didžiulę tragediją, kurią nuo pat pirmosios karo dienos ėmė

gyventi didysis mūsų kraštas. Ir su tuo pat atkaklumu, su kuriuo ji veržėsi per gyvenimą, rūpindamasi artimiausiais žmonėmis. Tatjana dabar atkakliai mokosi, kad būtų naudinga savo tėvynei ten, kur šiuo metu svarbiausia, — fronte.

Praeina šeši mėnesiai. Ji gauna medicinos sesers pažymėjimą. Bent iš dalies įvyko sena jos svajonė—būti medike, svajonė, kuri kadaise ją buvo atvedusi į medicinos fakultetą. Tatjana visą savo gyvenimą mėgo tvarką ir discipliną. Ir kada ją priima į armiją, kada jos liekną stuomenį aptempia karinė uniforma, ji vėl jaučiasi laiminga.

Dirba ji pafrontės ligoninėje, globoja sužeistuosius, kol sužino, kad yra lietuviškas Raudonosios Armijos junginys. Kada ji atvyksta į tolimąją junginio formavimo vietą ir stoja prieš komisiją, komisija abejoja, ar ją priimti.

—Juk tamsta—silpna moteris. O fronte reikia vyro jėgos ir ištvermės,—sako jai komisijoje.

Tačiau Tatjana jau išmėgino savo jėgas. Ji žino, ką ji gali. Ir ji atkakliai prašosi paliekama junginyje, kol komisija galutinai sutinka su jos prašymu.

Ir, štai, paskutinis Tatjanos gyvenimo etapas. Sniego užnešti laukai. Į frontą, klimpdami iki kelių, eina kovotojai, rieda patrankos, ritasi sunkvežimiai, kas keletas žingsnių įstrigdami sniege. Tatjana drauge su kitais kovotojais žingsniuoja per klampų sniegą. Pagaliau frontas. Pro drumzliną pūgą dešinėje dunkso miškas. Stūkso patrankos, “Katiušos,” sviediniai. Dunda sniego apgaubta žemė nuo patrankų trenksmo. Ir atmerkus pavargusias akis, vėl matai—pūga, patrangos, kulkosvaidžiai, žmonės, brendą per sniego jūrą.

Sniego užneštas kaimas. Čia įruošiamas pirmas medicinos punktas prie fronto. Atvykę medicinos darbuotojai dar nesuspėjo sušilti, kai iš fronto pusės pradėjo grįžti pirmieji sužeistieji. Mūsų vyrai kovėsi kaip liūtai. Kovėsi taip, tartum visa amžiais susikaupusi neapykanta kraugeriuvi vokiečiuvi, tiek mūsų tautos kraujo išgėrusiam, visas kerštas už sugriautą gyvenimą, už išžudytas šeimas, už sunaikintus miestus šiandien pratrūko pragariška mūsų patrankų, kulkosvaidžių ir minosvaidžių ugnimi. Tačiau kiekviena kova reikalauja aukų. Ir per sniego vėtrą, kuri mai-

šė dangų su žeme, į pafrontės kaimą šliaužė rogės, veždamos sužeistuosius.

Ir visą tą meilę, kurią Tatjana iš pat mažumės jautė savo kraštui ir artimiesiems, dabar ji stengėsi atiduoti mūsų žmonėms. Jos maža širdis degė neapykanta priešui, kuris sugriovė jos šeimos laimę ir atėmė tą gyvenimą, kurį Lietuvai ir jai buvo atnešusi Raudonoji Armija. Dabar ji guldė ligonius valstiečių trobose, perrišinėjo jų žaizdas, klojo jiems skurdų fronto patalą, ramino sužeistuosius. Tatjanai teko nelengvas darbas. Per sniego pūgą nebuvo galima privežti maisto. Tačiau gyventojai tų vietų, kurias neseniai buvo išlaisvinusi Raudonoji Armija, patys nešė sužeistiesiems maistą. Žmonės atkasinėjo nuo vokiečių paslėptus bulvių rūsius, nešė paslėptą medų, sužeistuosius vaišino pienu, mėsa. O Tatjana, visiškai užmiršusi nuovargį, ištisas penkias paras nesumerkdama akių, rodė nuostabų ištvermingumą. Ši maža silpna moteris, kurią kadaise draugės vadindavo “mamytės dukrele,” kuri varžydavosi garsiai prabilti didesniame žmonių būry, kuri kadaise gyveno tik savo šeimos džiaugsmais ir nelaimėmis, dabar suprato, kad jai pavestas šių žmonių likimas, gyvybė ar mirtis. Ir ji pajuto, kaip šiuo be galo sunkiu ir įtemptu momentu išaugo jos jėgos. Kiek sužeistųjų! Kitas medicinos personalas, neskaitant keleto gydytojų, per pūgą iš pradžių dar nebuvo suspėjęs atvykti. Tatjana be nuovargio vaikščiojo iš trobos į trobą dieną ir naktį. Lengviau sužeistieji Tatjaną iš pradžių juokais pavadino “vaikščiojančia vaistine,” nes ji suspėdavo kiekvienam perrišti žaizdas, kiekvieną suraminti ir paguosti. Vėliau šią trapią švelnią moterį jie pavadino motina, ir šis vardas jai taip ir liko.

Prie menkos lemputės šviesos ji valgydino sužeistuosius. Susigūžusi prie užšalusios palangės, ji rašė laiškus kovotojų broliams, vaikams, draugams, nuo vokiečių pabėgusiems iš Lietuvos į Tarybų Sąjungos gilumą. Lyg gerasis angelas, ji, nepaisydama nepakeliamo nuovargio, kiekvienam rasdavo švelnų sakinį, paguodos ir suraminimo žodį. Ir sužeistieji, pamatę į kambarį įeinant savo “motiną,” nušvisdavo džiaugsmu.

—Mama, pas mane...

—Mama, užklok mane. Man šalta.

—Man skauda... (Tąsa ant 64 pusl.)

GRIUVĒSIŲ MIESTAS

SALOMĒJA NĒRIS

Gatvės miega. Jos bežadēs—
Lyg po maro.
Kas pažadins
Jas iš kruvino košmaro?

Tiktai vėjas naktį gyvas,
Vėjas rudenio vėlyvas—
Vienastygis ir palieges
Graudžiai spiegia.

Bėga, bėga ir sugriūva.
Jo sparnai griuvėsiuos kliūva.

Vaiko suodžių plaštakes,
Sėja plėnis vien lakias.
Naktį juodą, naktį baisią
Vėjo pasėliai bevaisiai.

Sienos kiauros, akmenys aprūkę—
Šala ir nemiega,
Kol užklos jas sniegas,—
Lengvas baltas pūkas.

Pilka, pilka čia nūnai—
Pelenai, vien pelenai.

Griuvėsiuos klaikiai suokia
Kurtus bepročio juokas.
Vėjo paukštis neramus,
Susirado sau namus.

Tyla—
Tyla nuo žemės kyla—
Kaip pavadinti tokią tylą?
Gal tai kvėpavimas mirties?
Gal užmiršimas dabarties?

Klauso naktis šalta—
Per tylą tą,
Per aikštę didžiąją kažikas
Mieguistai klapsi—gal vežikas?
Nutempęs krovinį toli,
Nusikamavęs jo arklys...
Kanopų kurtūs dūžiai,
Griuvėsiuose sudužę,
Kartojasi aidu gūdžiu—
Tarškėjimu kulkosvaidžių.

Iš kur, keleivi, toks vėlyvas?
Kaip šičion patekai tu gyvas

Į miesto mirusio gatves?
Ir kas iš jų tave išves?
Griuvėsių akys klaikiai tyko.
Tu veltui čia dairais vežiko—
Jis nenuveš tavęs į jokią stotį.

Klyksmas! Juokas!
Ne išgąsdintas apuokas—
Bėga moteris basa,
Apsidraskiusi visa,—
Sutaršytas ir padegusiais plaukais,
Tarias vedina vaikais.

Žiūri—kad vaikų nė vieno!
O padangėj—paukščiai plieno—
Liepsnos—trenksmas—spiegesys!
Ugnys akina akis.
Dega rūbai ir plaukai—
O vaikai! Vaikai! Vaikai!

Akys išplėstos—neranda.
Nebeužmerks jau jų—
Klaikių
Akių
Dviejų
Naktis tamsiausia.

Jos žemę, dangų, naktį klausia.
Ir žvaigždės tyli nusigandę.

Ji slepias už kertės į dangų žvelgia.
Mirtis galanda plieno dalgę.
Ugnis vėl—dūmai—spiegesys—
Ji krenta žemėn—plėš kosulys.
Vėl bėga, klumpa ji griuvėsiuos:
—O kur jie dės, kur jie dės?
Nagais palaidus plaukus rauja,
Krūtinę drasko ligi kraujo.

Įnirtus verčia ji plytas—
Aistringai jieško: tas—ne tas?
Deja! Savųjų nesurado—

Atvertus akmenį bežadi,
Ji nori čia paslėpti saugiai
Vien savo širdį baugią.

Tai ne širdis jos—
Tai paukštėlis
Sulysęs
Ir sušalęs...

Tai ne širdis—ne ji sopėjo!
O tik išskristi nesuspėjo
Mažytė sužeista kregždė...
O kur ją dėt? O kur ją dėt?

Rankas prispaudus prie krūtinės,
Ji susikrimtus, nusiminus,
Nuleidus galvą, eina tykiai...
Ir vėl, ir vėl siaubingai klykia...
Vaikai—po griuvenom palikę!

Taip klaidžioja naktis kiaura.
Nedrašiai reiškiasi aušra.
Diena—
Be galo alkana.
Lyg elgeta—
Nuskarusi, šalta.
Ji kelia veidą—pilką, nykų:
Lyg amžiam šypsena pranyko
Iš tų bespalvių ir klaikių
Dienos akių.
O visa žemė keršto šaukia,
Nekantariai keršytojų laukia.
Jau kerštas netelpa širdy,
Pasaulio didelio širdy,
Ar tu girdi?

Ar tu girdi?
Kraujuos įbridęs iki kaklo,
Tu kurčias, nebylys ir aklas,
Tamsaus fašizmo siaubas—
Sodžius, miestus nusiaubęs,
Tu kraujo neišbrisi—žūsi,
Palaidotas griuvėsiuos būsi.
Į vakarus, į vakarus
Sriautus plukdys pavasaris.
Ryžtinga, nesulaikoma
Per baisią karo klaiikumą
Per įsiveržėlių lavonus
Žygiuoja Armija Raudona—
Audringa lyg pavasaris—
Į vakarus, į vakarus...

Suplevėsuos skaisti gyva
Viršum griuvėsių vėliava.
Ir laisvės pranašas lakus
Nuskris per saulėtus laukus.

Viršum griuvėsių
Miestai plėsis.
Pakils gėlelė numinta.

Nauja laimingoji karta
Pamirš fašizmo juodą marą,
Kaip klaiukų kruviną košmarą.

Mano Eilinis

Pavasariniai debesys slenka—
Pilkos milinės.
Vieškelis dulka. Spaudžia man ranką
Mano eilinis.

Širdies gėlelė su tavim lieka—
Kovoj tesaugo!
Tu nepaleiski iš rankų niekad
Šautuvo draugo.

Lingu linguoja lauku lygiuoju
Pilkos milinės.
Vieškelis dunda. Tenai žygiuoja
Mano eilinis.

Pavasariniai beržai prie kelio
Žalsvai ištriško.
Rodos, žaliuoja gyvoms šakelėm
Šautuvų miškas.

Salomėja Nėris.

Neverki, Motin!

Neverki, motin, neraudoki,
Rankas sudėjus ant galvos,
Jei kartais būtų dalia tokia,—
Aš nebegrištau iš kovos.

Nevien tik tu mane išlydi,
Nevienai tau širdies skausmai.
Dar milijonai tokiam žygy:
Visi jie motinų sūnai.

Tėvynė šaukia ginti šalį
Nuo užpuoliko įžulauš.
Todėl kiekvienas, kas tik gali,
Tą didžią pareigą atjaus.

Žinai, tenai aš reikalingas,
Nors gaila būt tave palikt,
Bet tąsias pareigas garbingas
Aš būtinai turiu atlikt.

Reikia apginti laisvę brangią,
Nelenkt galvos prieš plėšikus.
Jie tėviškei mūs mirtį rengia,
Nor mus paversti į vergus.

P. Pilėnas.

Apie Karžygę Lietuvę Moterį

(Tąsa nuo 61 pusl.)

—Parašyk laišką mano sūnui. Jie vaikų namuose.

—Gerti...

Ir jaunoji "motina" visur suskubdavo ir visiems padėdavo.

Ėjo dienos ir naktys—įtemptos, sunkios ir šiurpios. Sunkiai sužeisti kovotojai, ligi kraujo suspaudę išbalusias lūpas, dusliai dejavo. Jie kliedėjo apie pavergtąją Lietuvą, kurios nespėjo pasiekti, apie Nemuną, apie paliktus namie vaikus. Ir Tatjana, klūpodama ant žemės ties mirštančiu kovotoju, ramino jį, guodė:

—Pasveiksite... Grįšite į Lietuvą... Viskas bus gerai...

—Ne, nebegrįšiu... Gaila, kad aš ne užtektinai suspėjau atsilyginti vokiečiams už tai, ką jie padarė mūsų kraštui.

—Jeigu grįši į gimtąjį kraštą,—kalbėjo kitas sunkiai sužeistas,—papasakok mano tėvams ir broliams, kad aš žuvau, gindamas jų ir savo laisvę...

Dreba mažos lemputės šviesa. Drumzlinio ryto prieblandoje, kuri brėžiasi pro apšalusius langus, bala lignonio veidas, kol jį uždengia išblyškęs mirties šešėlis.

Kraujo ir žmonių kentėjimų vaizdai Tatjaną visiškai subrandino ir užgrūdino. Jos sausos be ašarų akys spindėjo meile mūsų kenčiantiems žmonėms, jos širdy augo pasiryžimas visas savo jėgas, visą save ligi galo atiduoti sužeistųjų kančioms palengvinti.

Tatjana dirba fronte toliau. Ji laikinai prarado savo mažąją mylimą gimtinę Lietuvą. Ji turi didžiąją tėvynę—Tarybų Sąjungą. Ji neteko dukters. Ji surado šimtus sūnų, kurie myli savo naująją motiną, kuriems reikalinga jos gera šypsena nuvargusiame veide, švelni šilta ranka, malonus raminantis žodis. Kovotojai, kuriuos ji slaugo ir kurių žaizdas ji gydo, padės jai atgauti tai, ką ji prarado.

Ši kukli moteris karinės vyresnybės apdovanota "Raudonosios žvaigždės" ordenu.

Lietuvos Vaikų Balsas

(Tąsa nuo 49 pusl.)

liai: Julius ir Leonas, kaip gyvena tėvelis, kaip gyvena giminės? Mamyte, vokiečiai atnešė Jums daug skriaudų, sutrukdė Jūsų ramų gyvenimą. Bet ateina galas, brangi mamyte, Jūsų kančioms. Greit, greit vėl aš Jus pamatysiu ir vėl prisiglausiu prie Jūsų širdies.

Iki pasimatymo išlaisvintoje Lietuvoje.

Jūsų duktė Janina Kicelmanaitė."

Broliai Petras ir Romualdas Dargiai savo tėvams į Panevėžį:

"Brangūs tėveliai.

Netikėtai gavę galimybę parašyti Jums laišką, mudu su Romualdu nutarėm parašyti jums trumpą laiškutį. Mes esame gyvi ir sveiki. Gyvename Udmurtijos autonominėje tarybų respublikoje, Debiosų kaime, lietuvių vaikų namuose. Gyvename gerai. Lietuvos vyriausybė mumis labai rūpinasi ir esame viskuo aprūpinti. Mūsų direktorius yra labai geras. Turime savo daržą, gyvulių. Jus patys ir prižiūrime.

Pas mus yra įsteigta lietuviška mokykla. Mokaus VIII klasėj, Romka VI-toje. Mokomės gerai. Drabužiais taip pat esame aprūpinti. Apie karą mes sužinojome tik birželio 22 d. vakare. Atėjo traukinys, ir mes išvažiavome. Kelyje mus nuolat apšaudydavo iš lėktuvų. Bet nė vieno iš mūsų nesužeidė. Atvažiavom laimingai.

Susitikę su broliu, mes dažnai kalbamės apie jus, ar jūs gyvi, ar ne, paverkiame ir vėl išsiskiriam. Čia turim daug draugų.

Viso gero. Petras ir Romualdas."

Tokie ir tolygūs yra Lietuvos vaikų balsai. Jais savaime organiškai prasiveržia begalinis visos lietuvių tautos pasipiktinimas žmogūdiškais vokiškųjų grobikų darbais, gili, kupina atsivadavimo meilė savo tėvynei, tvirtas įsitikinimas, kad Raudonoji Armija netrukus galutinai sutriuškins hitlerinę grobikų kariuomenę ir išvaduos iš jų nagų Lietuvą. Tas Lietuvos vaikų balsas šaukte šaukia visą lietuvių tautą dar labiau sustiprinti savo kovą prieš vokiškuosius fašistinius grobikus ir gyviau prisidėti prie Lietuvos išvadavimo.

Gyvenimo Kelionė

Mirtis ir gyvybė ir skradžios ir viltys
Siaubia uraganais, tai dvelkia maloniai.
Mus su savim neša lyg tyruose smiltis—
Vienur kalvos, kalnai, kitur pelkės, kloniai...

Vienur našta skurdo ir kančių begalės,
Ir beviltigumas eigoje būtybės.
Kitur rytai aušta ir gyvybė kelias,
Ir žmonės įgauna drąsos ir tvirtybės...

Štai, ve, netikėtai audros ima siausti,
Žaibai pasirodo, sugriauna perkūnas!
Ir laužomi medžiai ima ūžti, gausti,
Ir dreba nublankęs mūsų visas kūnas.

Ir rodos baisių galo nesimato,
Pabaigos nė krašto kankynių nebūva...
Gyvenimą tavo supurto, sukrato,
Viltis paskutinė jau nyksta, jau žūva.

Ir lieka tik skradžios, bedugnės tamsybė,
Gyvenimas lieka tuščias ir bevertis.
Iš tavo didingos sielos bei ėsybės—
Vien nežymios dulkės gali tiktai bertis.

Ir beviltigumo galybei besiaučiant,
Visai netikėtai šviesa suliepsnoja.
Ir tavo buvimą beslystančiu jaučiant—
Iš naujo gyvybė atgyja, plasnoja...

Ir saulė sušvinta, dangus nusiblaivo,
Gilus malonumas mūs širdis paliečia...
Tiek daug jauti laimės ant būtybės laivo,
Džiaugsmas ir gyvybė aplink tave spiečia.

A. Dagilis.

Ar Myli?

Ar myli saulėtą dieną,
Kai pavasariu kvėpuoja,
Kai gėlelė skleidžia žiedą,
Sodai kvepia ir baltuoja?

Pasakyk man, mergužėle,
Ar myli gamtužę gražią?
Ar sužavi tau širdelę,
Kuomet žalias miškas ošia?

Ar myli tą jūrą plačią,
Kaip jos bangos kyla, supas,
Ir svajonių naktį gražią,
Kuomet meilei spaudžias lūpos?

Myliu-myliu, bernužėli,
Myliu gamtą ir jos grožę.
Myliu baltą dobilėlį,
Ir lankoj kai gėlės žydi.

Myliu liaudį ir jos kalbą,
Jos dainas aš vis dainuoju.
Regiu aš jos didį vargą,
Laimės šviesa jai švytuuju.

O tos meilės kiek širdyje!
Ji banguoja tartum jūra.
Čia gamta, čia liaudies minia
Meilės ugnį plečia-kuria.

P. Pilėnas.

Ar Pameni?

Ar pameni, mergužėle,
O tai buvo neseniai,
Kai vakaro tylumoje
Mylėjomės mes karštai?

Šiltų rankų paspaudimu
Ir akių meilių žvilgsniu,
Tu be žodžių man kalbėjai:
Aš tave karštai myliu.

Neužmiršiu, bernužėli,
Niekad meilės tos pirmos.
Tieji saldūs atminimai
Liks širdyj ant visados.

Meilės žodžius man kalbėjai,
Apkabinęs bučiavai,
Prie krūtinės segei gėlę,
Kas vakarėlis lankei.

Mylėjomės mes abudu,
Mylėsimės ir toliau.
Tarp gyvenimo audružių
Nesiskirsim niekad jau.

P. Pilėnas.

KNYGŲ APŽVALGA

KNYGA APIE DIDIJĄ AMERIKOS REVOLIUCIJONIERIŲ

Dar pernai pasirodė Howard Fast veikalas "Citizen Tom Paine." Pažangioje spaudoje knyga susilaukė nemažai prielankių atsiliepimų. Su šia knyga rašytojo Fast vardas aukštakai pašoko. Netenka abejoti, kad "Citizen Tom Paine" pasiskleidė labai plačiai. Sunku rasti tokį knygos skaitymo mylėtoją, kuris šio veikalą nebūtų skaitęs.

Tom Paine buvo vienas iš didžiųjų Amerikos revoliucionierių. Jo visa veikla buvo surišta su žmonių kovomis už laisvę ir demokratiją. Kai Amerikoje laisvė ir nepriklausomybė buvo iškovota, Paine patraukė Francūzijon padėti žmonėms nuversti savo tironus.

Howard Fast tikslas, matyt, buvo duoti mums tikrąjį Paine, parodyti jį tokiu, koku jis iš tikrųjų buvo—kovotojas, revoliucionierius, didelės energijos, jautrios širdies, karštos meilės žmonijai, bet pilnas asmeniškų silpnybių, "pasivergęs" alkoholiui. Veikalas sukurtas nepaprastoje formoje—nei istorija, nei apysaka—pusiau istorija ir pusiau apysaka. Tai gana naujoviška forma. Skaitosi lengvai.

Bet kas galima pasakyti apie patį veikalą, apie tą Paine, kurį autorius mums perstato? Ar jis tikras? Ar "Citizen Tom Paine" teisingai atvaizduoja autorių "Krizė," "Blaivus Protas"—tą, kuris taip daug prisidėjo prie laimėjimo didžiosios revoliucijos ir Amerikos nepriklausomybės? Netenka abejoti autoriaus nuoširdumu, arba troškimu supažindinti skaitytoją su tikruoju Tom Paine, pakelti jo vardą, nušviesti tikrą jojo vaidmenį Amerikos istorijoje. Deja, negalima sakyti, jog autorius tą tikslą pasiekė. Fast, mano supratimu, perdėjo, per daug išpūtė Paine silpnybę prie alkoholio. Tiesa, Paine mėgo smarkiai išsigerti. Jo politiniai priešai jo tą silpnybę taip perdėjo, jog norėjo iš jo padaryti paskutinį valkatą ir latrą. Ypatingai dvasiškija, kuri taip nepakentė Paine laisvos, blaivios minties, jį piešė pasigailėjimo ir pasibaisėjimo vertu latru.

Paine tokiuo gi nebuvo. Jo veikla, jo raštai parodo, kad jis negalėjo tokiu būti.

Reikia pripažinti, kad Fasto knyga ne tik kad neatremia Paine niekintojų, bet, netiesioginiai, dar patvirtina juos. Tiesa, jis aukština ir giria jo idealizmą, jo atsidavimą kovai už žmonių laisvę, jo didįjį vaidmenį Amerikos revoliucijoje, tačiau beveik kiekvienam puslapyje priminimas ir pakartojimas Paine prisirišimo prie gėrimo svaigalų, net įkyrus priminimas beveik kiekvieno Paine užėjimo į smuklę, arba stiklo kito išmetimo, tiktai sustiprina Paine niekintojus. Perskaitęs veikalą žmogus statai klausimą: Ar pats beveik niekad nebūdamas blaivas, Paine galėjo blaivai protauti ir ištiesių duoti pasauliui "Blaivų Protą?"

Betgi davė. O davė todėl, kad Paine, nors ne kartą buvo įkritis į desperaciją ir alkoholį, tačiau kiekvienu kartu surado išeitį, mokėjo pakilti ir blaiviau, negu daugelis tų, kurie nė lašo svaigalų nevarėjo, pažvelgti į gyvenimą ir paprasto žmogaus besiveržimą į naują, laisvą rytojų.

Salietis.

JAUNOS KORESPONDENTĖS IŠPŪDŽIAI IR PATYRIMAI

Garsiosios mokslininkės Marie Curie duktė Eve Curie parašė didžiulę knygą. Knyga pavadinata "Journey Among Warriors" ("Kelionė Tarpe Kovūnų") ir labai panaši Wendell Willkie'o knygai "One World."

Eve Curie važinėjo ir lėktuvu skrajojo kai po korespondentė. Apvažinėjo labai daug ir matė daug. Pradėjo nuo Amerikos, apvažinėjo arba aplekiojo Afriką, paskui Sovietų Sąjungą, paskui Chiniją ir Indiją. Kelionėje išbuvo daug savaičių. Kalbėjosi su karo vadais ir aukštais pareigūnais. Viską susirašinėjo ir paskui sudėjo į knygą.

Didžiausias knygos trūkumas bus tame, kad Curie paskendo smulkmenose. Jų be galo daug. Jos užpildo daugiau kaip trečdalį knygos. O jos visai, mano supratimu, nereikalingos. Argi šiandien svarbu, kur kokiam kam-

baryje Curie nakvojo, kurią valandą gulėsi ir kėlėsi, kada pradėjo arbatėlę gerti, o kada pa-
baigė, kokia kur suknele buvo apsirėdžius ir
taip toliau, ir taip toliau? Tos nuobodžios ir
nereikalingos smulkmenos knyga išpūtė iki
penkių šimtų puslapių.

Panelė Curie turėjo pirmenybę prieš kitus
karo korespondentus tame, kad jinai mergina
(dar, sakoma, pusėtinai graži) ir kad jinai
yra duktė pasauliniai garsios mokslininkės.
Kur ji ėjo, visur jai buvo durys atdaros. Vi-
sur ją kvietė ir vaišino, ir mylėjo. Todėl ir
jos knyga pilna vaizdų iš tokių vietovių, apie
kurias mažai esame girdėję.

Eve Curie yra gabi, sentimentališka rašyto-
ja. Ji turi akį, kuri daug mato. Nereikia su-
tikti su visomis jos politinėmis išvadomis, kad
pripažinus jos knygai didelę vertę.

Nors Curie yra duktė lenkės motinos, bet
ji užaugo ir gyveno Francūzijoje. Todėl ji
yra francūzė patrijotė, labai pamilus tą kraš-
tą ir jo žmones. Ji yra karšta pasekėja lais-
vųjų francūzų judėjimo, vadovaujamo genero-
lo de Gaulle.

Autorei "Journey Among Warriors" pavy-
ko sukurti tikrai didingų, gražių literatūrinių
vaizdų. Jos aprašyti išpūdžiai Sovietų Sąjun-
goje, jos atvaizdavimas Sovietų liaudies didy-
bės, pasiaukojimo ir kovingumo šiame kare,
įstringa neištrinamai skaitytojo širdin. Tai,
žinoma, buvo visai naujas dalykas ir pačiai
autorai. Ji, kaip ir daugelis liberalų, visko
buvo apie Sovietų žemę prisiklausius. Ji So-
vietų Sąjungon pribuvo 1941-1942 metų žie-
mą. Tai buvo laikai, kai Hitlerio gaujos buvo
tik pradėtos grūsti atgal nuo Maskvos. Curie
buvo Kuibiševe, buvo Maskvoje, lankėsi fron-
te. Ją tiesiog stebino Raudonosios Armijos
didvyriškumas. Niekur kitur ji tokios armijos
nemačiusi. Ji netikėjus, kad tokia armija gali
kur nors pasaulyje būti. Visoj Sovietų žemėje
ji nemačius nusiminimo ir beviltinumo. Ma-
čiusi tik vieną milžinišką pasiryžimą—pasiry-
žimą laimėti karą.

Curie labai išpūdingai aprašo de Gaulle pa-
stangas prikelti "iš numirusių" francūzų tau-
tą. Ji matė ir aprašo Chinijos liaudies kan-
čias ir didvyriškumą. Buvo Indijoje, kalbėjosi
su indusų vadais Gandhi ir Nehru. Bandė su-
rasti tikrąją Indijos sielą, bet, atrodo, nega-
lėjo, nes, girdi, ten "kas galva, tai protas,"
kas vadas, tai programa. Tik viena neapy-

kanta turinti visus indusus suvienijus, tai
neapykanta Anglijai. Tik vienas troškimas
visur užtinkamas, tai troškimas pasiluosuoti
iš Anglijos priespaudos.

Bet kaip?

Kokiais keliais?

Nėra vienybės, nėra susitarimo. Už tai an-
glams pavyko per šimtmečius tą milžinišką
kraštą slėgti ir valdyti.

Curie nepasigaili Anglijos imperializmo. Ji
buvo ir matė, kaip buvo pralaimėta kova Bur-
moje prieš japonus. Pralaimėta buvo todėl,
kad ten žmonės nepadėjo anglams kariauti.
Jie nematė skirtumo tarpe senųjų ir naujųjų
pavergėjų.

Salietis.

APIE "ŽALIOSIOS PEKLOS" ŠALĮ

Gabus plunksnos vairuotojas Carleton Beals
parašė knygą "Fire on the Andes" ("Gaisras
ant Andes Kalnų"). Tai knyga apie kraštą,
kurį mes Amerikos lietuviai labai mažai te-
pažįstame, būtent, apie Pietų Amerikos res-
publiką Peru. Tai, žinoma, nėra tos šalies
istorija, o tik išpūdžių bruožai. Autorius ten
lankėsi ir stengėsi šį tą patirti apie krašto
praeitį, apie jo žmones, klases, pasidalinimus,
apšvietą, kultūrą ir tt. Tuos savo patėmijim-
us jis sudėstinėję į arti penkių šimtų pus-
lapių knygą.

Peru guli prie Ramiojo Vandenyno. Jūrų
pakraščiu jos ilgis siekia apie 2,240 mylių,
tuo tarpu plotis, gilyn į sausžemį, turi tiktai
apie 400 mylių. Jos klimatas yra gana įvai-
rus. Jūrų pakraštyje sausa, daug smiltynų,
su gražiais paupėmis kloniais. Už poros šimtų
mylių nuo jūrų prasideda ilgas ruoštas gar-
siųjų Andes kalnų. Ten, sakoma, yra gražių
ir derlingų žemių. Paskui, toliau į sausžemį,
garsiosios Amazon upės klonyje, randame tro-
piškąjį klimatą—labai šilta ir šlapia. Ten
nepereinamos, dar neištirtos džiunglės, tik
kur nekur gyvena mažos laukinių ir puslau-
kinių indijonų grupės. Neįpratusiam žmogui
ten gyventi beveik neįmanoma. Todėl tas vi-
sas kraštas yra vadinamas "Žaliuoju Praga-
ru."

Carleton Beals labai sklandžiai perstato
mums miestus, gyventojus, kultūrą visų tų
skirtingų Peru dalių. Septyniadesimts nuo-
šimčių Peru gyventojų yra indijonai. Tai pa-
niekinti, nuskriausti, išnaudoti ir pavergti

žmonės. Valdančias klases—stambiausius žemės savininkus, prekybininkus, industrinius kapitalistus—sudaro ispaniečiai. Tarpe jų ir indijonų randasi visai nauja rasė, butent, ispaniečių ir indijonų maišyto kraujo žmonės.

Mokslas, apšvieta, kultūra, geresnis valgis, švaresnis gyvenimas, civilizacijos parankumai skirta tik tai šioms dviem paskutinėms grupėms. Indijonų masės, ar tai ant Andes kalnų, ar “žaliajam Pragare,” prislėgtos ir išnaudotos, laikomos baisiausioje tamsybėje, neprileidžiamos prie jokių gyvenimo raskazių—neprileidžiamos nei tiek, kiek pas mus, Jungtinėse Valstijose, juodveidžiai. Nors Peru yra respublika—jau šimto metų amžiaus—ir turi “demokratinę” konstituciją, bet su indijonų konstitucinėmis teisėmis saivalingi baltieji parazitai ir valdonai visai nesiskaito.

Todėl, žinoma, krašte negali būti ir nėra ramybės. Peru yra pergyvenus didžiųjų socialinių sukrėtimų. Beals supratimu, tos dabar tamsios ir pavergtos indijonų masės kada nors audringai pakils: jos yra potencialus vulkanas. Jų tarpe jau atsiranda rašytojų, poetų, organizatorių, kovotojų. Joks valdančiųjų klasių teroras amžinai nepajėgs tas išbundančias mases palaikyti vergovėje, varge ir tamsoje. Civilizacijos šviesa įsibriaus į tamsias, purvinas, dvokiančias indijonų bakūzes ir nelaimė bus toms ponų klasėms, kurios nesupras naujos gdynės ženklų ir atkakliai laikysis savo turtų ir privilegijų. Bet tai bus ir diena gimimo naujos Peru Respublikos...

Tas pats autorius 1943 metais parašė kitą didžiulę knygą ir tokio pat pobūdžio. Knyga vadinasi “From Rio Grande to Cape Horn.” Garsioji upė Rio Grande guli tarpe Jungtinių Valstijų ir Meksikos ir sudaro tarpe šių dviejų kraštų rubežių, o Cape Horn randasi pačiam gale Pietinės Amerikos žemgali.

Šioje knygoje Carleton Beals supažindina su visa taip vadinama “Lotiniškąja Amerika.” Trumpais bruožais nupiešia geografines sąlygas, ekonominį, politinį ir kultūrinį lygį ir gyvenimą Meksikos, Guatemalos, Costa Rica, Columbijos, Venezuelos, Brazilijos, Bolivijos, Argentinos ir kitų respublikų, kurių visų didelę daugumą gyventojų sudaro indijonai bei indijoniškos kilmės žmonės, bet kuriose vietose kalba yra ispaniška ir kurių valdančio-

sios klasės susidaro iš ispanų arba ispaniškos kilmės žmonių.

Kaip knyga “Fire on the Andes,” taip “From Rio Grande to Cape Horn,” parašyta gražiai, sklandžiai, skoningai, pusiau įspūdžių formoje, su daugybe gerų, reikalingų informacijų apie kraštus ir jų žmones. Abi šias knygas perskaitęs susidarai pusėtinai platų ir ryškų vaizdą apie kraštus ir žmones į pietus nuo Jungtinių Valstijų.

Salietis.

BALTIJOS KRAŠTŲ ATEITIS

Gregory Meiksins, jaunas latvis, parašė knygą “The Baltic Riddle” (“Baltijos Mįslė”). Knygos pavadinimas gana savotiškas, bet tai nereiškia, kad patsai veikalas neturi aiškaus turinio. Autorius kalba apie Estiją, Latviją ir Lietuvą, daugiausia apie Latviją, kuri jam taip gerai pažįstama ir mylima. Mažiausia dėmėsio atkreipta į Lietuvą. Labai daug kas nepasakyta, kas reikėjo pasakyti. Veikiausia autorius jautėsi stokuojas informacijų, o jis, matyt, nenori nė valandėlei nuslysti nuo tvirto pagrindo. Pavyzdžiui, Meiksins beveik nieko nesako apie smetonizmo siautimą Lietuvoje per tryliką metų. Nepamini nei tokio kruvino Smetonos režimo akto, kaip nužudymas keturių Lietuvos darbininkų vadų 1926 met.

Nežiūrint tų ir kitų trūkumų, Meiksins knyga “Baltijos Mįslė” yra labai vertinga knyga. Ji pasirodė labai laiku. Pasirodė tuo laiku, kuomet Amerikos spaudoje eina plačiausios diskusijos apie Baltijos tautų likimą ir ateitį. Todėl ir Meiksins veikalas susilaukė greito ir plataus dėmėsio. Beveik visa stambioji Amerikos spauda davė knygos ilgokas peržvalgas. “The New York Times” buvo rašyta dviem atvejais ir įdėta laiškei Latvijos buvusio fašistinio režimo pasiuntinio Bilmano ir knygos autoriaus. Bilmanis bandė knygos turinį paneigti, arba diskredituoti, užsipludamas ant autoriaus. Jam buvo tinkamai atsakyta ir Bilmanis nutilo.

Gregory Meiksins savo veikale pagrįstai teigia sekamą apie Baltijos kraštus:

1. Lietuva, Estija ir Latvija buvo faktinai su pagelba vokiečių okupacinės armijos išplėtos iš Sovietų Sąjungos po Pirmojo Pasaulinio Karo. Tuose kraštuose laimėjo reakcija ir teroras tik todėl, kad Talkininkai, bijodami bolševizmo, įsakė vokiečiams ten pasilikti ir “pa-

laikyti tvarką." Svetimomis jėgomis Baltijoje buvo sutriuškintas liaudies sąjūdis ir nuversta tarybinė santvarka.

2. Baltijos kraštai nebuvo nepriklausomi. Jie buvo įrankis imperialistinių intrigų.

3. Jų atskyrimas nuo Sovietų Sąjungos, nuo didžiosios rusų tautos, jiems buvo skaudus ne tik politinis, bet ir ekonominis smūgis. Jie skurdo ekonominiai.

4. Lietuvoje 1926 metais, o Latvijoje ir Estijoje 1934 metais įvyko fašistiniai perversmai ir įsisteigė teroristiniai fašistiniai režimai, kurie buvo Hitlerio įrankis paruošimui šio karo tame pasaulio kampe.

5. 1940 metais pati tų kraštų liaudis pasirinko socialistinio gyvenimo kelią ir įstojo į Sovietų Sąjungą. Pabėgusių fašistinių režimų šulų ir atstovų triukšmas yra atkreiptas prieš Baltijos kraštų ir visų Jungtinių Tautų gerovę. Nėra jokios abejonės, kad ir šiandien, išsilaisvinę iš hitlerizmo, tų kraštų žmonės vėl pasirinktų tą patį socialistinį kelią.

6. Nėra abejonės, kad po karo Baltijos kraštai pasiliks Sovietų Sąjungoje, nes tik ten jie gali plėtotis ir išlaikyti savo tautinį gyvenimą.

Visus savo tezius Meiksinsas paremia nesukritikuojamais faktais. Tuos faktus užginčyti gali tik tie, kurie nori po karo Baltijos kraštams užkarti tokius režimus, kurie visai priešingi tų kraštų interesams.

Labai teisingai "Baltijos Mįslės" autorius pabrėžia, kad šiandien iš Baltijos bando padaryti Jungtinėms Tautoms problemą hitlerininkai.

Meiksinso knyga puikiai patarnaus nušvietimui Baltijos klausimo amerikinei visuomenei. Neabejojame, kad knyga plačiai pasiskleis, kad ją skaitys daugelis tūkstančių amerikiečių. Angliškai skaitantiems lietuviams mes irgi patariame "Baltic Riddle" įsigyti ir perskaityti. Ją galima gauti Lietuvių Literatūros Draugijos Centre. Jos kaina \$3.

Salietis.

MOKSLININKAS JEAN AGASSIZ

Jean L. R. Agassiz buvo žymus zoologas, gyvių mokslininkas, ir geologas, žemės rutulio sudėties tyrinėtojas nuo seniausių gadynių. Jis pagarsėjo ir kaip mokytojas. Agassiz mokė savo studentus jieškoti gamtos paslaptių iš jos pačios, ne tik iš knygų semtis kitų surašytus patyrimus. Agassizo studentui, norinčiam tapti geru gamtininku, reikėjo begalinės kantrybės, savarankumo ir kruopštumo. Jeigu studentas tokia dvasia dirbs, tai galės ir savo kieme atrasti įdomių palaikų, liūdinančių apie žemės paviršiaus istoriją ir senų laikų gyviją, kaip sakydavo prof. Agassiz.

Čia duosime pavyzdį, ko Agassiz reikalavo iš savo studentų. Vienas jų, Nat. S. Shaler, tapęs gabiu gamtos mokslininku, rašo savo atsiminimuose:

"Agassiz laboratorijoje, užsigrūdusioje studentais, buvo paskirtas man mažiukas pušinis staliukas, ant kurio padėta aprūdijusi skardinė (blekinė).

Agassiz atnešė man mažą žuvį ir padėjo ant skardinės. Jis stropiai įsakė man tą žuvį studijuoti ir pareiškė, kad aš jokių būdu neturiu nei vienu žodžiu kalbėtis su kitais apie

savo žuvies tyrinėjimus. Jis taip pat uždraudė man bet ką skaityti apie žuvis, iki jis duos leidimą tokiam skaitymui.

Aš užklausu: Ką gi tad aš turėsiu daryti? Jis atsakė: "Turite surast viską, kas tikrai galima, nesužalojant žuvies. O kai man atrods, kad jau gana tokio darbo atlikote, tai aš statysiu jums klausimus."

Per valandą aš visaip išžiūrinėjau žuvį, ir man rodėsi, kad jau užteks to. Mirkusi sename alkoholyje žuvis neskaniai dvokė ir aš bjaurėjausi tuo dvoku, nors paskui, laikui bėgant, jis pradėjo man patikti. Daugelis žvynų taip silpnai laikėsi, jog patys krito. Man atrodė, kad jau gana padariau ir galiu aplamai pranešti, ką sužinojau; todėl aš nekantravau, norėdamas toliau eiti ir ką nauja daryti. Bet Agassiz, visai netoli būdamas, nieko man nesakė nei tą dieną, nei ant rytojaus, nei dar per savaitę. Aš labai nesmagiai jaučiausi, manydamas, jog esu apleistas. Aš supratau Agassizo tikslą, kai nužiūrėjau, kad jis slapta tēmija mane, taigi ir dirbau, kiek įmanydamas. Aš galvojau, jog per kokį šimtą valandų aš daug darbo atlikau, — šimtą kartų

daugiau dalykų surasdamas, negu iš pradžios man atrodė, kad galima būtų surasti. Aš jaučiau pilnas žinojimo apie tą žuvį iš paviršiaus; turbūt, aš ir atrodžiau besididžiuojančiu dėl to. Bet kas liečia žodžius apie tai, aš dar nieko daugiau negirdėjau nuo savo mokytojo, tik smagiai tariamus "gero ryto." Septintąją dieną, pagaliaus, jis trumpai pastatė man klausimą: "Na?"

Jis sėdėjo ant mano staliuko krašto, rūkydamas cigarą, o aš kaip iš fontano pyliau savo žinojimą. Iškalbėjus man ištisą valandą apie savo atradimus, Agassiz atsigrįžo ir nuėjo šalin, tardamas: "Dar negerai."

Lyginti su tuo darbu, man atrodė, jog ir eilivimo taisyklės lotynų kalba nėra tokia sunki bausmė, kaip tos žuvies tyrinėjimas. Aš tačiau supratau, kad jis vaidina savotišką vaidmenį su manim—jis nori patirti, ar aš turiu gabumą sunkiai, nuolatiniai studijuoti be paramos iš mokytojo pusės. Suprasdamas tokį jo tikslą, aš juo ryžtingiau dirbau.

Visą tyrinėjimą aš iš naujo pradėjau; nuėčiau šalin pirmesnius savo užrašus; darbavausi dar vieną savaitę po 10 valandų kasdien, ir tiek naujų dalykų sužinojau, kad pats save nustebinau ir patenkinau mokytoją. Bet jis vis dar nepagyūrė manęs jokių žodžių nei jokių elgėsiu. Bet Agassiz davė man jau naujo darbo, reiškia, pirmasis darbas neblogai atliktas. Jis atnešė man dėžę žuvų kaulų, kokį ketvertą kvortų, ir įsakė man žiūrėti, ką aš galėčiau surasti apie tuos kaulus. Jokių nurodymų jis man nedavė. Aš greitai atradau, jog tie kaulai yra griaučiai (skeletai) pustuzinio skirtingų žuvų veislių; tatau aš patyriau tuojaus, kai tik peržiūrėjau jų žandikaulius. Mano uždavinys, matomai, buvo sutaikyt paskirus kaulus tokion eilėn, kaip pas gyvas žuvis atitinkamos rūšies.

Šiam darbui aš praleidau dar du mėnesius, negaudamas jokios pagalbos; ir tik laiks nuo laiko jis dirstelėdavo į mano grupuojamus kaulus ir padarydavo tą pačią pastabą: "Tai negerai." Galų gale, šis darbas buvo užbaigtas. Tada Agassiz vėl davė man tyrinėti išmirkytų alkoholyje žuvų—tai buvo nepaprastai žuvų rinkinys, gal kokių dvidešimties skirtingų giminių žuvų iš šonu plaukiančiųjų veislės (Pleuronectidae).

Aš niekuomet neužmiršiu, kaip tada jau-

čiausi gabus pats surasti įvairius dalykus. Aš jau buvau išmokęs to meno—sugretinti, palyginti dalykus, o šis menas yra patsai gamtininko darbo pagrindas.

Dabar man jau buvo leista skaityti apie žuvis ir kalbėti su kitais apie mano darbą. Ir aš entuziastiškai skaičiau ir diskutavau apie tai; susipažinau gana plačiai su raštais apie žuvų mokslą (ichthyologiją), ir ypač įdomavau, kaip suskirstyti visokių veislių žuvis į gamtiniai atitinkamą jom eilę, o toks jų suskirstymas (klasifikacija) tada buvo labai netobulas. Aš mėginau sekti Agassizo planą skirstyti žuvų veisles pagal jų žvynų pavidalą, bet atradau, jog ta pati šonu plaukiančiųjų žuvų veislė turi vienokius žvynus ant vieno šono, o skirtingus ant kito. Tuomi buvo pakirstas mano pasitikėjimas tokiu skirstymo planu. Tulam laikui susvyravo ir pasitikėjimas mano mokytojo žinojimu. Kartu aš gavau kerštingo pasitenkinimo, rodydamas savo atradimą jam: tai bus mano atsiteisimas jam už tai, kad jis norėjo įskiepyt man nusižeminimą ir pažeist mano išdidumą. Aš užklausiau jį, kur dabar mes turėtume priskirt šias keistas žuvis su vienokiais žvynais ant vieno šono, o kitokiais ant kito. Jis atsakė: "Klausyk, sūnau, dabar mudu abu tatau žinome."

Man padarius tą atradimą, Agassiz jau nelaukė mane naujoku. Jis tuojaus pasidarė labai kalbus; mudu tapome tartum vienmečiais draugais, siekiančiais to paties tikslo. Jis tarėsi su manim apie tai, kas man toliau tiktų studijuoti. Sužinojęs, kad aš norėčiau pasišvęst geologijos mokslui, jis paskyrė man tyrinėti paleozoiškos gadynės jūrinių gyvių palaikus 100 iki 200 milijonų metų senumo. Jis vadovavo mano tyrinėjimams senovinių gyvių palaikų laukuose apie Cambridge (Mass.), nurodinėjo man reikalingus raštus ir supažindino su žmonėmis, studijuojančiais žemės rutulio sudėtį."

Agassizo intakoj išsiauklėjo eilė gilių Amerikos mokslininkų. Jis yra gerbiamas visose aukštosiose šio krašto mokyklose ir laikomas pavyzdžiu neatlaidumo ir kantrybės profesoriams, mokytojams, studentams ir moksliniam žinojimo ribų platintojams.

V. T.

MOKSLINIAI TRUPINIAI

MUZIKA ATEIS MOKSLUI TALKON

Viena iš sunkiausių ir svarbiausių problemų ginkluotose jėgose yra taip vadinamos protinės ligos arba nervų pakrikimai. Tūkstančiai ir tūkstančiai jaunų vyrų, dar nepasiekę mūšio lauko, netenka lygsvaros, gauna nervų sukrėtimą ir nebetinka karui. Vieni, po ilgo gero poilsio, susibalansuoja ir visai sugyja. Bet daugelis pasilieka nenormališkais visam gyvenimui.

Tai problema, su kuria sunkiai grumiasi valdžia ir armijos vadovybė. Wald. Kaempffert teigia, kad muzika žada ateiti mokslui talkon šiame reikale. Musico-Therapy Institutas, kuriame energingai darbuojasi panelė Frances Paperte, buvus Chicago Opera Kompanijos dainininkė, pradėsianti rekrutuoti muzikantus kovai prieš proto ligas armijoje bei laivyne. O Amerikos Kompozitorių, Autorių ir Leidėjų Draugija žadanti Institutui pilniausią paramą. Armijos viršininkai atidarys Walter Reed Ligoninėje kliniką studijavimui muzikos įtakos į nervus. Toje klinikoje bus bandoma, sako majoras gen. Marietta, "bešališkai išspręsti, kas būtų galima pasiekti tinkamai parinktos muzikos pagelba gydant įvairias protines ligas." Minėtoje ligoninėje protiniai susirgę kariai bus gydomi tam tikrą laiką muzikos pagelba.

Kad muzika veikia žmogaus nervus, tai nuo seniausių laikų žinomas faktas. Istorijoje randame davinių, kaip tam tikra muzika tiesiog sužavi laukinius žmones. Muzika veikia net šiaip gyvūnus. Arba kiekvienas iš mūsų turime tam tikrų patyrimų su muzika. Muzika kartais žmogų tiesiog užliūliuoja, nuramina, pailsi, o kartais be galo sujaudina, priveda prie neapsakomo liūdėsio, arba didelio džiaugsmo. Tam tikra muzika padaro žmogų drąsiu ir galingu. Visi žinome karinės muzikos vaidmenį pakėlime kovotojų dvasios ir moralo. Laidotuviuose ne vienam ašaros ištryška iš akių, išgirdus laidotuvių melodijas, laidotuvių maršą.

"Muzika nėra joks naujas dalykas mūsų ligoninėse," sako Kaempffert. "Garsieji artistai laikas nuo laiko apsilanko ligoninėse ir dainuoja bei muzikaliais instrumentais griežia ligoniams. Bet iki šiol tai buvo daroma tikrai ligonių palinksminimui. Dabar muzika bus panaudota konkrečiam tikslui klinikos kontrolyje.

"Kokia muzika turėtų būti panaudota? Kaip garsi jinai turėtų būti? Kokie muzikaliai instrumentai pageidaujami? Koks yra santykis tarpe ritmo ir gydymo? Kokios rūšies muzika geriausia tinka tokiai ir tokiai protiniai ligai? Į šiuos klausimus turi būt surastas atsakymas pirma, negu protinių ligų specialistas duos nurodymą, kad tokia ir tokia muzika turi būti naudojama tokio ir tokio ligonies gydymui."

Bet atsakymai į tuos klausimus neateis savaime. Jų reikia jieskoti. Reikia praktikoje išbandyti muziką ant protinių ligonių. Tikrai ilgas ir atsargus tyrinėjimas suteiks tinkamus atsakymus.

JIEŠKO GERESNIŲ BŪDŲ KRAUJO PERLEIDIMUI

Dabar jau šviežio kraujo nebenaudoja gydymui sužeistų karių. Jo sunku gauti. Jį sunku išlaikyti nesugedusiu. Todėl iš kraujo padaroma arba džiovinta plazma, arba serum albumin—tam tikras skystys. Iki šiol Raudonasis Kryžius skirdavo du trečdaliu kraujo darymui plazmos, o tik vieną trečdalį darymui serumo.

Bet prieinama išvados, kad serum tinkamesnė priemonė už plazmą. Serum yra daugiau koncentruotas kraujas, mažiau užima vietos, mažiau reikia dėti vandens leidžiant į kareivio gyslas. Bet iš kitos pusės, plazma turi tam tikras kitas labai svarbias ypatybes, kurios padeda gydymui, kurių serumas neturi. Todėl dabar mokslas bando surasti dar naują būdą, kuris apimtų ir sujungtų plazmos ir serumo visas gerąsias ypatybes.

LDS REKORDAS KARO METU

- Iš 9,000 narių 900 jau yra karinėse jėgose, 7 nariai jau paaukavo savo gyvastis.
- LDS Centras yra pirkęs karo bonų už \$180,000.
- LDS nupirko du bomberiu už \$350,000 karo bonų, kuriuos LDS nariai tam kreditavo.
- LDS remia Raudonąjį Kryžių, Nacionalį Karo Fondą, visas karo pastangas.

Visa Jūsų Šeima Galėtų Būt L. D. S. Nariais

1943 metais LDS išmokėjo 626 sirgusiems nariams \$30,198.50. Nuo LDS susiorganizavimo išmokėta pašalpomis \$317,993.50.

Pomirtinėmis 1942 m. išmokėta \$33,376.55. Nuo LDS susiorganizavimo pomirtinėmis išmokėta \$244,158.96.

Viso pašalpomis ir pomirtinėmis nuo LDS susiorganizavimo išmokėta \$562,152.46. Tai gerokai daugiau, kaip pusė milijono dolerių. Tai gausi parama LDS nariams ir jų pašalpgaviams.

Metiniai raportai, pasiūsti valdiškiems apdraudos departmentams rodo, kad visi LDS fondai yra geroj padėtyj. Su sausio 1, 1944, tie fondai turi po sekamą pinigų sumą:

Apdraudos fondas—\$355,284.07; pašalpos—\$129,481.18; nepaprastos pagalbos—\$10,548.27; vaikų skyrius — \$10,255.78; lėšų — \$8,939.18; viso kartu \$514,508.48.

Per 1943 metus LDS turtas paaugo \$52,279.94.

LDS "solvency" 1942 metais buvo 142.97%, 1943—144.95%. Paaugo dviem nuošimčiais. Tas parodo, kad LDS turtas ir visa organizacija stovi labai gerai.

LDS investmentai uždirbo 1942 metais 3.25 nuoš., 1943 m.—3.34. Uždirbamas nuošimtis, kaip matote, taipgi pakilęs.

Lietuvių Darbininkų Susivienijimas

419 Lorimer Street
Brooklyn, 6, N. Y.

